

Gábor Kálmán

Sziget kutatások 2000–2004

Tézisek

A legutóbbi Ifjúság 2004 évi vizsgálat¹ megerősíti, hogy Magyarországon a 90-es évektől ment végbe az az ifjúsági korszakváltás, amely a fejlett nyugati országokban az 50-es évek végén, 60-as években indult meg, és a nyolcvanas évekre befejeződött. Az ifjúsági korszakváltás jellemzője az oktatási expanzió – az, hogy a fiatalok egyre szélesebb csoportja egyre nagyobb számban kerül be a közép- és felsőoktatásba.

Haverok, koncertek, buli, sör, sátor, szabadság... s már kész is egy ifjúsági fesztivál! A fiatalok értékrendjében felértékelődtek a fesztiválok. Nemcsak a zene, a fogyasztás az, ami vonzó, hanem az ismerkedési lehetőség, a kötetlenség, a tolerancia, a sokféleség. Kialakult a fesztiválózó életforma. A fiatalok jelentős rétege nyár elején veszi a hátizsákját, fogja a barátait, s nekiindul az országjáró fesztiváltúrának.

„Szerintem egy fesztivál attól fesztivál, hogy az ember elmegy pl. Győrből Tokajba, és viheti a sátrát, a hülye dolgait (...) szóval az, hogy pl. egy három napos fesztiválon annyira jó, és nem visszaadható, mikor reggel 6-kor, mikor kel fel a nap, mi ott iszunk, akik még bírják a reggelezést és nem alszanak (...) és ez ad egy olyan ízt, egy érzést, hogy nekem ez a fesztivál...” (Forrás: <http://underground.pcdome.hu/forum>).

Kedvenc zenekarokat a színpadokon látni, újakat, ismeretleneket meghallgatni, sörözni a sátorban, cigizni a fűben, ismerkedni, haverokat találni, szabadnak lenni, kiengedni az egész éves fáradt gőzt: ez motiválja a fesztiválózókat. S jó esetben ehhez szolgál a hangulatfokozó napsütés is, de a sárban való dagonyázás is maradandó élménnyel szolgál. A cél jól érezni magunkat, érezni a fesztivál flingjét, hogy vissza tudjunk emlékezni néhány benyomásra, jó dologra a tanulás, vagy dolgozós hétköznapiakon.

KORSZAKVÁLTÁS ÉS ISKOLAI EXPANZIÓ

A 2004 évi adatok szerint a 15 és 29 éves fiatalok között szinte megegyezik a tanuló és dolgozó fiatalok aránya (38,5, illetve 38,7%). 2000-hez képest jelentős mértékben növekedett a főiskolások és egyetemisták aránya.

1. Az Ifjúság 2004 vizsgálat a Mobilitás Nemzeti Ifjúságkutató Iroda által koordinált vizsgálat, amelyben részt vesznek a különböző kutatóintézetek ifjúságkutatói.

Következésképpen jelentősen meghosszabbodott az ifjúsági életszakasz, a fiatalok egyre korábban önállósodnak – már tinédzser éveik elején –, s válnak fogyasztóvá, miközben egyre később lesznek a szó valódi értelmében felnőttek, azaz állnak munkába és alapítanak családot. A nyolcvanas években a magyar fiatalok életeseményei, a munkába állás, az első szakképzettség megszerzése az ötvenes évek német fiataljaival egyezett meg, napjainkra viszont a magyar fiatalok is „elérték” a nyolcvanas évek német fiataljait. A 80-as évek közepén végzett összehasonlító vizsgálatok alkalmával még az volt a jellemző, hogy a 17 éves magyar fiatalok jóval nagyobb arányban álltak munkába, mint Németországban. Ez az arány mára megfordult, a felsőoktatási expanziójával a volt szocialista országokban, s így nálunk is ez a változás robbanásszerűen következett be.

Az oktatási expanzió révén megváltozott a munka világához való kapcsolódásuk is. Egyre többen dolgoznak alkalomszerűen már diákéveik alatt, s a fokozódó verseny és a munkanélküliség miatt pedig egyre később tudnak elhelyezkedni. A 2004-es vizsgálat szerint a 15- 29 éves fiataloknak 5,6%-a tanul és dolgozik. A főiskolára és egyetemre járóknak viszont egyötöde vállalja a munkát a tanulás mellett. A tanuló életforma megváltozását elősegítette az is, hogy a tagozatok tovább szélesedtek, a főiskolára járók, illetve jártak mintegy ötöde, az egyetemre jártak és járóknak több mint egytizede levelező tagozatra járt, illetve jár, illetve az előbbieknél egyharmada, az utóbbiaknak közel egyötöde költségtérítéssel formában tanult, illetve tanul.

Új kihívást, versenyhelyzetet, s ezzel együtt fokozódó stresszt jelent számukra, hogy megszűnt a pályára kerülés automatizmusa és biztonsága. Bár bizonyos csoportok már középfiskolai, főiskolai és egyetemi éveik alatt is keresnek kapcsolatot a munka világával. Részmunkát, bedolgozást vállalnak, részben azért, hogy finanszírozzák a képzésüket, részben pedig mert tudják, hogy nővelik az elhelyezkedési esélyeiket, ha „felmutathatnak” valamennyi gyakorlatot.

A FELSŐOKTATÁS EXPANZIÓJA – ALAPVETŐ VÁLTOZÁS AZ IFJÚSÁG ÖSSZETÉTELÉBEN ÉS AZ IFJÚSÁGI ÉLETSZAKASZBAN

A '90-es években a felsőoktatás expanziójának lehattunk tanúi. A „kedvező demográfiai hátszeler” mutatja, hogy a 18 éves népesség számának 1994-től megfigyelhető drasztikus – 1994-től 2000-ig 189 ezer főről 138 ezer főre, azaz 27%-os – csökkenésével párhuzamosan nő a felsőoktatási intézményekbe felvett hallgatók száma (ugyanezen időszakban 30 ezerről 52 ezerre, azaz 73%-kal). Következésképpen ugrásszerűen emelkedett a '90-es évek közepétől 18. évüket betöltő fiatalok diplomaszerzési esélye. Az adott korosztály számához képest a magyar felsőoktatási intézményekbe bekerülők aránya 1994-től 2000-ig 15,8%-ról 37,4%-ra emelkedett. (Ez a megduplázódó arányszám – természetesen – nem jelenti azt, hogy a 18 évesek közül kerültek be kétszer annyian a felsőoktatásba: más korosztályokat is érintettek ezek a folyamatok).

2000-től a felsőoktatásba felvettek száma tovább növekedett: 2000-ben a felvettek száma 86 942 fő, 2003-ban 122 265 fő. A felsőfokú intézményekbe járók között növekszik a nők aránya: 2000-ben az elsősök között a férfiak aránya 43,4%, a nőké pedig 56,6% volt, 2003-ban viszont a férfiaké 41,3% a nőké pedig 58,7%. A felsőoktatásba járók életkora is emelkedő tendenciát mutat: Az elsősök között a 19 évesek és fiatalabbak aránya 2000-ről 2003-ra 38,9%-ról 32,1%-ra csökkent, a 25-29 évesek aránya viszont 13,6%-ról 17,2%-ra, a 30-évesek és idősebbek aránya 10,7%-ról 17,2%-ra emelkedett! Az életkor emelkedése összefügg azzal, hogy 2000-

ről 2003-ra a nappali tagozatos hallgatók aránya 54,6%-ról 48,6%-ra csökkent. A költségtérítési elsős hallgatók száma csaknem kétszeresére emelkedett, ami azt mutatja, hogy *az oktatás expanziója a felsőoktatás területén a piaci viszonyok expanzióját is jelenti*. Figyelembe véve, hogy napjainkban már a 15–29 éves fiatalok közül kb. minden ötödik főiskolára, egyetemre jár, a főiskolások és egyetemisták helyzete az ifjúságkutatás központi kérdésévé válik.

AZ IFJÚSÁGI KORSZAKVÁLTÁS – ISKOLAI IFJÚSÁGI KORSZAK

A társadalom fejlődése az irányba halad, hogy a fiatalok minél korábban váljanak nagykorúvá, vállaljanak részt a fogyasztásban, de minél később találják meg helyüket a munka világában. Ulrich Beck írja, hogy „a gazdasági szintek eltolódásával (gazdasági fellendülés, oktatási expanzió stb.) a szubkulturális osztályidentitások fokozódó mértékben elenyésznek, a „rendi” színezetű osztályhelyzet hagyománya elvész, és megindul az élethelyzetek és életutak diverzifikálódása és individualizálódása, ami a társadalmi osztályok és rétegek hierarchia modelljét aláássa, valóság tartalmát pedig mindinkább kérdéssé teszi.” (Beck 1999) Ahelyett, hogy a fiatalok tervezhető lépcsőket járnának végig, amikor a képzés után a munka világába vagy amikor a származási családból a saját családba lépnek, a fiatalok ma egyre hosszabb időt töltenek egy meghosszabbodott ifjúsági életszakaszban, amikor nem dolgoznak, de nincsenek teljesen munka nélkül sem. A családban vagy munkában való „megállapodás” előtti rövid udvarlást vagy képzést egy elhúzódó időszak váltotta fel, amelybe beletartozik az oktatás, a képzés, a félállások és alkalmi munkák világa, valamint a különböző háztartások és kapcsolatok közötti mozgás. Ezek a lépcsőfokok mindig visszafordíthatóak és a végső cél nem is nagyon egyértelmű. Bizonyos értelemben a fiatalok idősebbek, mint a korábbi években, más tekintetben pedig fiatalabbak (Wallace 1997). Ellentmondás feszül a fiatalok növekvő kulturális függetlensége (és koraérettsége) és a között, hogy egyre jobban függenek bizonyos intézményektől, mint például az államtól vagy a családtól.

Ennek a változásnak a következménye az iskolai ifjúsági korszak, amely korszakba az Ifjúság 2004 vizsgálatai alapján a magyar fiatalok napjainkban kerültek. Az iskolai ifjúsági korszakban az ifjúkor relatíve önálló életszakasz, melynek keretei között specifikus társadalmi életmódok, kulturális formák és politikai-társadalmi orientációs minták alakulnak ki. Az ifjúsági korszak ezen típusában, az ifjúsági életszakaszban a *iskolai és képzési intézmények differenciálódott rendszere, és az általuk generált iskolai és képzési életpályákból fakadó szervezőerő válik meghatározóvá*. Ez a *meghosszabbodott ifjúsági életszakasz több az iskolai és képzési intézményekhez kötődésnél*. Az idevágó életpályák jellegzetes vonásai *egybecsengenek ennek az életszakasznak az iskolán kívüli, szabadidős életmódjával, és fontos szerepet kap az együttélés és a szexualitás kipróbálása is*.

Az iskolai ifjúsági korszakban a relatíve önálló iskolai és képzési intézmények látogatása révén az ifjú életszakasz autonómiája növekszik. A felnövekvők elkötelezettsége a felnőtt társadalom intézményei iránt csökken – legalább is összevetve a korábbi átmeneti ifjúsági életszakasszal, amelyben a kereső munka egyet jelentett a család intézmény rendszerébe történő betagozással. Az ifjúkor nem korlátozódik az iskolákhoz kötődő végzettség révén megszerezhető karrierre. Az iskolán kívüli karrierrek sokfélesége jön létre: például a popzene, a sport, politikai mozgalmak stb. területén.

Az iskolai ifjú életszakaszban a fiatal a felnőtt-lét kötöttségeitől egy időre mentesül, ami lehetővé teszi, hogy fiatalok egyre nagyobb arányban sajátítsanak el kulturális tőkét azáltal, hogy az iskolai „jogosítványok” megszerzésére egyre több idő áll rendelkezésükre. A képzési idő meghosszabbodása révén – a célhoz kötött feladatoktól és a teljesítmény-kényszerektől eltekintve – olyan, a kereső tevékenység kényszerétől relatíve mentesített iskolai ifjúsági életszakasz jön létre, amelyben tág tere nyílik a *személyes időfelhasználásnak* és a *személyes aktivitásoknak*. Az ifjúsági életszakasz kiterjed további életterületekre is: a fiatalokat egy időre a társadalom felmenti a családalapítás alól, és a *fiatal polgárok külön státuszát nyerik el*.

Az iskolai ifjúsági korszakon tehát azt értjük, hogy az iskolának a szerepe felértékelődik abból a szempontból, hogy egyrészt egyre hosszabb időt töltenek a fiatalok az iskolában, és az iskola határozza meg lényegében a további életkarrierjüket, ehhez igazodik a munkába állás, és kitolódik a házasság, valamint a gyerekvállalás. Az iskolai ifjúsági korszak további fontos jellemzője, hogy csökken a családi, szomszédsági viszonyoknak, a településnek az ellenőrző szerepe, és fel erősödik a fogyasztói ipar és a média szerepe.

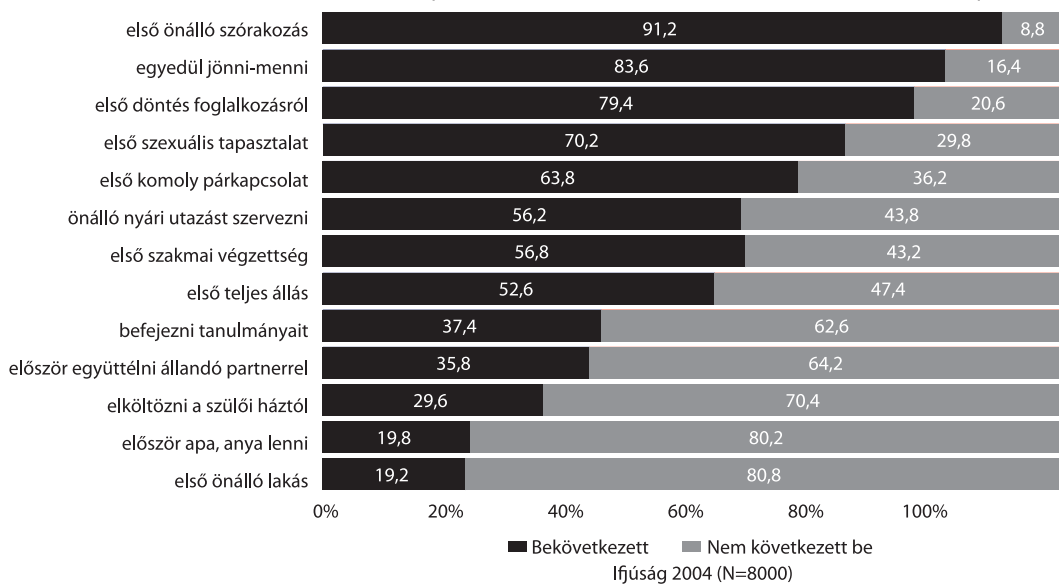
Ugyanakkor a fiatalok egyre korábban önállósodnak (szexuális tapasztalat életkorban korábbra helyeződik, korábban mennek el önállóan szórakozni, utazni, és korábban válnak fogyasztóvá, pl. bankkártyahasználat). A fiatalok norma- és értékrendszerét, és így mintakövetését is egyre inkább meghatározza a fiatalok önállósodása, tehát növekszik az ifjúsági kultúrának a szerepe mind a normák, mind az értékek, mind a jövőbeli karrierminták kialakításában.

Az iskolai ifjúsági korszakban tehát megváltoznak az ifjúság felnőtt társadalomba integrálódásának státusz-útvonalai. A munka státusz-útvonal nyitottabbá válik, de ugyanakkor bizonytalanabbá és kockázatosabbá. A képzési idő nemcsak meghosszabbodik, de összekapcsolódik a próbálkozásokkal.

Az Ifjúság 2004 adatai azt mutatják, hogy minden harmadik fiataalt megérintette a munkanélküliség, de azt is láttuk, hogy a megkérdezettek mintegy fele gondolja, hogy még tanulnia kell a főiskola és egyetemen, de emellett fontos az olyan tudások elsajátítása mint a idegen nyelv, vagy számítástechnikai ismeret.

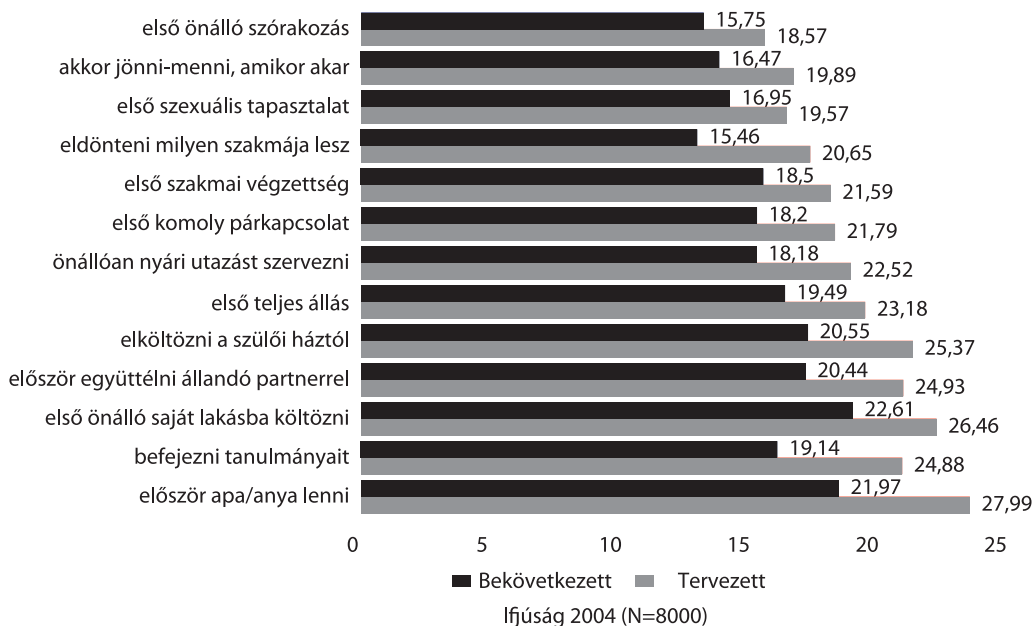
A családi státusz-útvonal is ellentmondásos, a fiatalok egyre korábban távolodnak el a szülői családtól, de egyre későbbben alapítanak saját családot, és egyre későbbben függetlenednek a szülői háztól. A következő grafikonokon jól látható, hogy a korai önállósodás a tanulás és a gyerekvállalás kitolódásával jár együtt:

Az egyes életesemények bekövetkezése (Az összes érdemben válaszoló százalékában)

Az egyes életesemények bekövetkezése

A bekövetkezett és a tervezett életesemények átlagéveiben

Az 1. grafikonon jól látható, hogy a 15–29 éves fiataloknak túlnyomó többsége, mintegy négyötöde, és igen fiatal korban – az átlag nem éri el a 16 éves kort (2. grafikon) – túl van a személyi önállósodásnak olyan eseményein, mint például első önálló szórakozás, vagy első döntés a foglalkozásáról. A megkérdezetteknek 70,2%-a túl van az első szexuális tapasztalaton, és csaknem

kétharmada rendelkezik komoly párkapcsolattal – az átlag életkor az előzőnél nem több mint 17, a később említetté pedig 18,2 év. A fiataloknak viszont alig több mint fele dolgozik/dolgozott teljes állásban – az átlag életkor 19,49 év, és csaknem négyötöde fejezte be tanulmányait, azoknál, akik úgy gondolták, hogy befejezték. A megkérdezettek egyötödének volt gyereke és tett szert önálló lakásra. A tény év átlaga 21,97, illetve 19,14 év. Még inkább figyelemre méltó, hogy ezen események bekövetkeztét a fiatalok húszas éveik második felére tervezik – 27,99, illetve 26,46 év.

Az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása nemcsak az iskolában eltöltött idő megnövekedését, hanem új ifjúsági életformát is jelent, derül ki az elsős hallgatók véleményéből. Az elsős hallgatók közül a megkérdezettek háromnegyede azért folytatja tanulmányait, mert mindenképpen diplomát akar szerezni, közel felénél a főiskola, illetve egyetem elvégzése karrierjének felépítésének része. A motivációk közel hasonló arányban vannak, közel fele gondolja, hogy azért végzi főiskolai, egyetemi tanulmányait, mert ez a szakma érdekli, illetve azért, hogy a munkanélküliséget elkerülje (Gábor 2004).² Az elsőévesek főiskola- és egyetem-választásában közrejátszik, hogy az oktatásban való részvétellel késleltetik a felnőttkorba és dolgozó korba való belépést (Manuella du Bois-Reymond 1998). Ezen motiváció hátterében nemcsak a munkanélküliség elkerüléséből táplálkozik. A megkérdezettek mintegy egyharmada számára az egyetem és főiskola választásban a diákélet vonzása játszik szerepet, egynegyede viszont egyszerűen “nem akarja magát elkötelezni”, “egyelőre nem szeretne főállásban dolgozni”.

Az iskolai ifjúsági korszak ifjúsága – a fesztiválok ifjúsága

Az iskolai ifjúsági korszak alapvető változásokkal jár akár a fiatalok helyzetét, akár a fiatalok és a felnőtt-társadalom (család, a felnőtt-társadalom más intézményei, mint például az iskola, kulturális, illetve politikai intézményei) viszonyát tekintve. A fiatalok iskoláztatásának kiterjedése ugyanis olyan körülmények között megy végbe, hogy csökken a család és iskola, általában véve a felnőtt-társadalom ellenőrző szerepe, ezzel párhuzamosan egyre fiatalabb korra helyeződik a fiatalok önállósodása, és egyre fokozódik a fiatalok individualizálódása. A fiatalok korai önállósodása és individualizálódása olyan körülmények között megy végbe, hogy egyre inkább növekszik a fiatalok életében a médiák és a fogyasztói ipar szerepe.

Ez a változás a fesztiválok ifjúságának kialakulásához vezet. A 2003 májusában végzett kutatásban a nappali szakos egyetemi hallgatók közül minden harmadik volt a Sziget Fesztiválon, minden hatodik mondta, hogy részt vett a Budapest Parádén, illetve a Művészetek Völgyében, és alig többen, minden hatodik hallgató vett részt az EFOTT-on. Az Ifjúság 2004³ országos reprezentatív vizsgálata szerint minden tizedik 15–29 éves fiatal volt a Szigeten az elmúlt három évben tervezi, hogy elmegy az elkövetkező három évben. A Budapest Parádén voltak aránya 13,1% és minden negyedik tervezi, hogy elmegy a jövőben. A Sport Szigeten 8,7% és 20,2%, a Művészetek Völgyében pedig 6,4%, illetve 20,7% a fenti arány. A fesztiválok ifjúsága növekvő versenyt jelent a fesztiválok piacán. Az előző adatok arra hívták fel a figyelmet, hogy a fiatalok egyre nagyobb csoportja többféle, jellegében és közönségében eltérő fesztiválokra vesz részt.

A fesztiválok ifjúságának kialakulása a fogyasztási státusz differenciálódásával és a kommunikációs státusz teljes megváltozásával jár együtt. Ez összefügg az életkor szerinti összetétel kiszélesedésével és a fiatalok életvitelének megváltozásával. Például a Szigetre járó fiatalok Szigethez való

2. Gábor Kálmán: Az elsős hallgatók szociológiai vizsgálata. Bp., 2004, Felsőoktatási Kutatóintézet, kézirat.

3. Az Ifjúság 2004 országos reprezentatív vizsgálata, amelyet a Mobilitás Nemzeti Ifjúsági Iroda koordinál. A vizsgálat az Ifjúság 2000-nek folytatása. A mintanagyság 8000 fő. Előzetes adatok.

viszonyában felértékelődött a zene, változatlanul szimbolizálja a Sziget a barátságot, sokszínűséget, és közösséget, a szabadságot, és egyre inkább kifejezője az ifúságnak, színhelye az ifúsági identitás erősödésének.

Sziget Fesztiválok 1999–2004

A Sziget Fesztivált 1997-től kutatjuk. Kutatásunkat, akkor mélyinterjúkra és résztvevő megfigyelésre alapoztuk. 1997-es vizsgálatunkat 1998-ban megismételtük. Az 1997 és 1998 évi kutatásaink tapasztalatát az 1999 évi vizsgálat előtt összegeztük, és 1999 évben folyó vizsgálatunk kiszélesedett, és négy részből állt: *kérdőíves lekérdezésből (N=542), mélyinterjúk készítéséből (N=129) résztvevő megfigyelésből és esettanulmányokból, illetve összehasonlító elemzésekből. A Sziget Fesztivál empirikus vizsgálatának teljes rendszerét 2002-ben dolgoztuk ki. A 2004-ben részletes filmanyagot is készítettünk.*

Alapvetően négy kérdőíves vizsgálatból tevődik össze. A Sziget Fesztivál kutatásokat a következő táblázatban foglalhatjuk össze:

Időpont	Sziget Fesztiválok				
	Kérdőív magyar (mintanagyság és lekérdezés ideje)	Kérdőív külföldi	Kontaktlap magyar	Kontaktlap külföldi	internet
1999	+ (N=542)				+
2000	+ (N=972) 27 perc	+(N=100)	+próba	+próba	
2001	+ (N=1050) 30 perc	+(N=295)	+	+	
2002	+ (N=1005) 30 perc	+(N=502)	+(N=1006)	+(N=406)	+(N=264)
2003	+ (N=972) 42 perc	+(N=303)	+(N=1074)	+(N=398)	
2004	+ (N=1013) 30 perc	-	+(N=1293)	+(N=847)	

A Sziget Fesztivál kutatásokat a következő táblázatban foglalhatjuk össze.

Sport Sziget 2001–2004

A Sziget fesztivál vizsgálatokat 2001 óta megelőzi a Sport Sziget vizsgálata. A Sport Sziget vizsgálata azért vált igen fontossá, mert markánsan jelzi a 15-17 éves fiatalok, illetve azoknál idősebb fiatalok közötti generációs szakadékot. A Sport Sziget közönségének 2001-ben egynegyede, 2004-ben pedig már egyharmada 17 éven aluli volt. A 15-17 évesek közötti generációs szakadék elsősorban abban mutatkozott meg, hogy a 17 éven aluliaknak a fogyasztói és kommunikációs eszközökkel való rendelkezés természetessé válik, ugyanakkor az ifúsági identitás hangsúlyozása a politikai pártpreferenciák polarizálódásával jár együtt. A 2004 évi Sport Szigeten vált véglegessé (a kérdés időpontja az EU választást megelőző nap) a fiatalok MSZP-től való eltávolodása, a FIDESZ fölénye mellett az SZDSZ mögé kerülése, melyet a 2004 évi Sziget Fesztivál vizsgálat még inkább megerősített. A Sport Sziget vizsgálatokat a következőkben foglalhatjuk össze.

Időpont	Kérdőív magyar (mintanagyság és lekérdezés ideje)	Kontaktlap magyar
2001	+ (N=525) 20 perc	–
2002	+ (N=502) 20 perc	+(N=506)
2003	+ (N=419) 25 perc	+(N=823)
2004	+ (N=403) 25 perc	+(N=610)

Budapest Parádé 2001–2004

A Budapest Parádé vizsgálata fesztiválózó fiatalokat kutató projektünk következő területe. Minden évben 500–500 fiatalot kérdeztünk meg. A Budapest Parádét látogatók egyötöde 2003-ban 17 éven aluli volt, hasonlóan a Sport Szigethez, de a Parádén a fiatalabb korosztály inkább szakközépiskolásokból, a Sport Sziget közönsége pedig inkább a gimnazisták közül került ki. Fel kell hívni arra is a figyelmet, hogy a látogatóknak csaknem négyötöde a Parádén is a főiskolások és egyetemisták, illetve főiskolát, valamint egyetemet végzetek közül kerülnek ki. Az is figyelemre méltó, hogy a Parádén látogatók száma csaknem tíz százalékkal emelkedett, a résztvevők közel egyharmada 5000 Ft-nál többet költött ezen a napon. Az is figyelemre méltó, hogy a Parádéra látogató fiatalok fogyasztói és kommunikációs státusza, nem tér el lényegesen a Sziget Fesztiválra látogatókétól.

A Parádén résztvevő fiatalok politikai érdeklődésének és pártszimpatizálásának vizsgálata azért fontos, mert a Parádé közönsége korán önállósodó piackonform fiatalok közül kerül ki, akik intenzíven és igen fiatal korban dohányoznak, fogyasztanak alkoholt, illetve próbálják ki a drogot. A zenei irányzatok közül meghatározó a techno és house. A Sport Szigethez hasonlóan a Parádéra látogatók is a Sziget Fesztivál egyik egyre markánsabb csoportját a piackonform, a fogyasztói kultúrához erőteljesen kapcsolódó, azaz a fiataloknak a kapitalista gazdaságot nyíltan, „meztelenül” felvállaló csoportját testesítik meg.

A Sziget kutatások legfontosabb témái

A kérdőíves lekérdezés kiterjed a Szigeten résztvevők családi, iskolai hátterére, a fiatalok fogyasztói, kommunikációs és kulturális státuszára.

Vizsgáljuk a fiatalok élettervezésének alakulását, értékorientációit és ifjúsági identitását, politikai kulturális és szabadidő tevékenységét, párt szimpátiáját és ifjúsági csoportstílusokhoz való viszonyát és előítéleteit, és nézzük a fiatalok Szigethez való viszonyát, és azt, hogy a Sziget mint szocializációs tér milyen hatással van a fiatalokra, illetve azt, hogy a több mint egy évtizede létező közönsége hogyan alakult át a kilencvenes években. Külön vizsgáljuk a fiatalok gazdasági önállóságának alakulását és fogyasztói státuszát.

1999-től tudjuk, hogy a Szigeten levő fiatalok iskolázottságuk, nyelvtudásuk és számítógép-és internet-használat szempontjából felülreprezentáltak ezért külön gondot fordítunk arra, hogyan alakítja a fokozott internet-használat a fiatalok életét, közösségi kapcsolatait és szokásait. Vizsgáljuk továbbá a fiatalok élettervezését, annak konfliktusait, ezzel összefüggésben vizsgáljuk a „feszültségoldó technikák” használatát. És nem utolsósorban nagy hangsúlyt helyezünk a fiatalok politikai cselekvési mintáinak vizsgálatára. A politikai és pártszimpátiák Parádén való

vizsgálata teljessé tenné annak fordulatnak a bemutatását, amely a magyar fiatalok körében a legutóbbi években a politikai érdeklődésben és pártszimpátiában végbe ment.

A Sziget-kutatás mintaválasztása

A Sziget-kutatások esetében a mintavételek véletlen eljárással történtek: napszakokra és területi szektorokra bontottuk a rendezvényeket, majd a megadott időintervallumokban és helyszín-szektorokban előre rögzített számú kérdőívet és kontaktálási lapot kérdeztünk az adott helyen az adott időszakban ott tartózkodó személyek közül véletlenszerűen kiválasztott látogatókkal.

A Sziget-kutatások esetében fel sem merülhetett a nem véletlen mintavételi eljárások alkalmazásának gondolata, hiszen például a kvótás eljárás alapfeltétele a populáció fő paramétereinek ismerete. Maradt tehát az egyetlen követhető út, amely nagy valószínűséggel reprezentatív mintát eredményez. Ezek között is sokféle lehetőség kínálkozik:

1. a bejáratokhoz állva például minden századik belépő kerül a mintába, avagy
2. a belépőjegyek sorszámaiból veszünk egy véletlen mintát, majd megpróbáljuk elérni a kiválasztott sorszámok „gazdáit”.

Mindkét kínálkozó lehetőség komoly buktatókat rejt magába. Az első esetben rendkívül időigényes és nehéz a kérdés megfelelő körülményeit biztosítani, nehezen kontrollálható a ki-bejárás torzító hatása. A második eljárás lényegében a postai kérdések általános problémáit hordozza: nem biztosítható, hogy mindenkit elérjünk, akik sorszámaikat kiválasztottuk, a beígért ajándékok vajmi keveset segíthetnek ezen a problémán.

Egy harmadik mintavételi eljárást módszertanilag még „sérülékenyebbnek” tartunk az előző kettőnél: nevezetesen a kiosztott kérdőívek önkéntes kitöltését és eljuttatását a kutatókhoz. Ennek kevéssé reprezentatív voltáról mi magunk is megbizonyosodhattunk 1999-es kísérleteink során (a PESTI EST műsorfüzetben megjelenő – több mint 200 ezer példányos – kérdőíveinkből a kihelyezett ládába és a „mozgó urnáinkba” összesen alig több mint másfélszáz kitöltött kérdőív érkezett be). Maradnak tehát a klasszikus véletlen mintavételi eljárások megvalósítható formái. Ezek közül mi a kétlépcsős véletlen sétás eljárással kísérleteztünk 1999. és 2000. folyamán. Időben és térben „kvótákat” alakítottunk ki a kérdezőbiztosaink számára. Időben 4 intervallumot különítettünk el:

1. 9-től 12 óráig;
2. 13-tól 16 óráig;
3. 16-tól 21 óráig; végül
4. 21-től hajnalig.

Hasonló módon felosztottuk a Sziget Fesztivál térképe alapján a rendezvény területét nyolc területi zónára. Ezután kérdezőbiztosaink megfigyelték, hogy mely terület egységekben, *mely időzónákban milyen nagyságú a „forgalom”*. Ezeknek a megfigyeléseknek az eredményeit összegezve alakítottunk ki egy olyan „kvótát”, amely azt tartalmazta – kérdezőbiztosokra lebontva –, hogy hány interjú készíthetnek.⁴

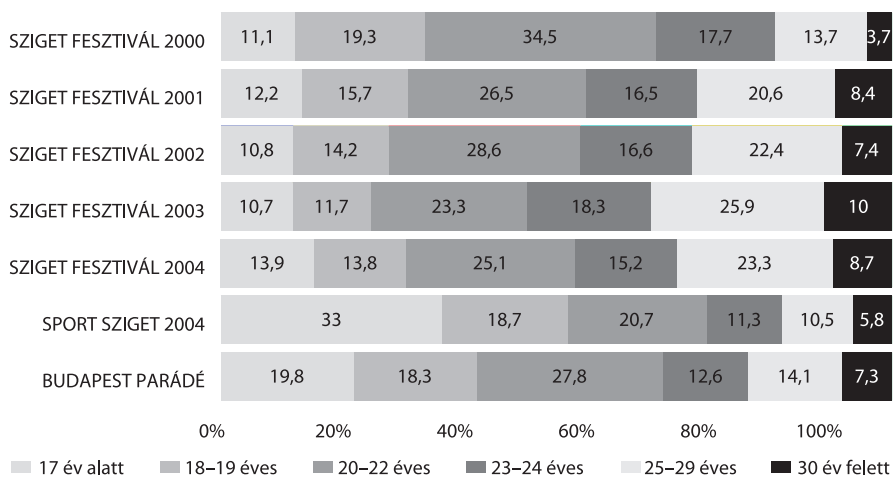
4. A mintaválasztás tartalmi összefüggéseit Dudik Évával dolgoztuk ki 1999-ben. A módszertani technikai megoldások kialakítása Kabai Imre nevéhez fűződik. A kivitelezésben igen nagy szerepet játszottak a „hőskorszakban” a Szegedi Tudományegyetem és a Babes-Bolyai Egyetem hallgatói. A kivitelezés megszervezése Kádár Ildikó és Tarnay István nevéhez fűződik.

Az ifjúsági életszakasz kitolódása lefelé és felfelé

A Sziget-kutatások azt mutatják, hogy a nyugat-európai fejlődéshez hasonlóan Magyarországon is az iskolai idő megnövekedése következtében az ifjúsági életszakaszra egyaránt jellemző a korai kezdet és a késői befejezés. A fiatalok egyre korábban önállósodnak és egyre hosszabb ideig tart az ifjúsági életszakasz. A Sziget Fesztivál adatai azt mutatják, hogy egyre teljesebb korúvá válik a Sziget ifjúsági társadalma. A kormegoszlás 2004-ben: 13,9% 17 éves és ennél fiatalabb, 18-19 éves 13,8%, 20-22 éves 25,4%, 23-34 éves 15,2% és 25 éves vagy annál idősebb: 32%, vagyis a Sziget Fesztivál korösszetétele egyre inkább hasonlít a magyar 15-29 éves fiatalokéhoz. Az ifjúsági életszakasz korai kezdetét jól mutatja a Budapest Parádé is, ahol a résztvevők közül minden ötödik 17 év alatti, de még inkább kifejezésre jut ez a tendencia a Sport Szigeten, ahol minden harmadik résztvevő a legfiatalabbak közül kerülnek ki.

ÉLETKOR SZERINTI MEGOSZLÁS - SZIGET 1999-2004

Összehasonlító adatok – Pepsi Sziget 1999 (N=542) – Pepsi Sziget 2000 (972) – Pepsi Sziget 2001 (N=1050) – Sziget Fesztivál 2002 (N=1005) – Sziget Fesztivál 2003 (N=972) – Sport Sziget 2004 (N=454) – Budapest Parádé (N=1013)

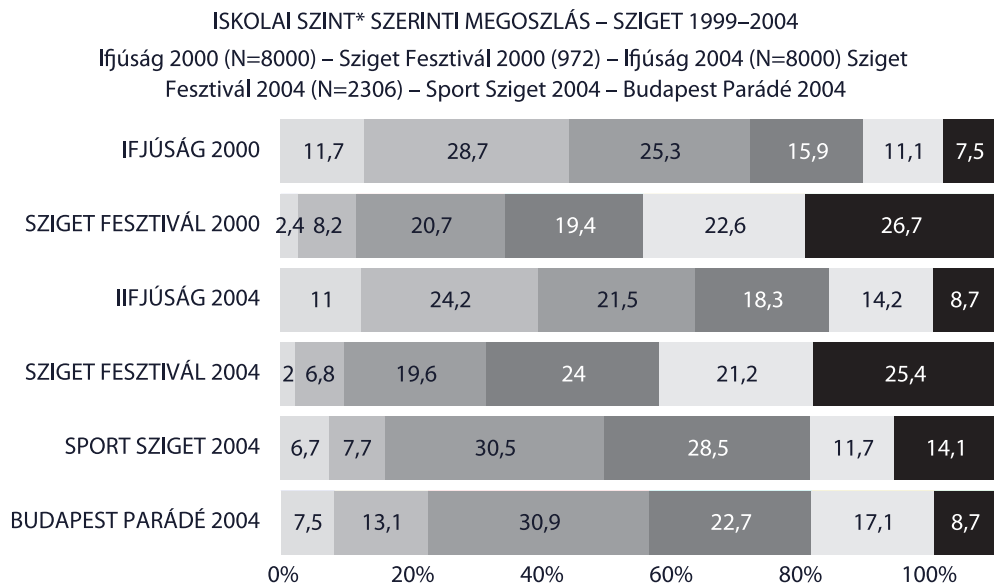

SZIGET KUTATÁSOK 1999-2004. Felső oktatási Kutatóintézet

A SZIGET ÉS AZ ÚJ ISKOLAI IFJÚSÁGI KORSZAK

Az összehasonlító adatokból az tűnik ki, hogy a Szigetre látogatók mintegy előrejelezték a magyar fiatalok iskolázottságának emelkedését. A Szigetre látogatók iskolázottság szerinti összetétele, már egészen korán, 2000-ben, a magyar fiatalok új ifjúsági korszakba lépését mutatták. A Szigetre látogatók körében 2000-ben és 2004-ben is a főiskolára, egyetemre járók illetve főiskolát és egyetemet végzettek felülreprezentáltak, a szakmunkásképzőbe járók és szakmunkásképzőt végzettek pedig és alulreprezentáltak voltak.

4. grafikon

* Iskolai szint:

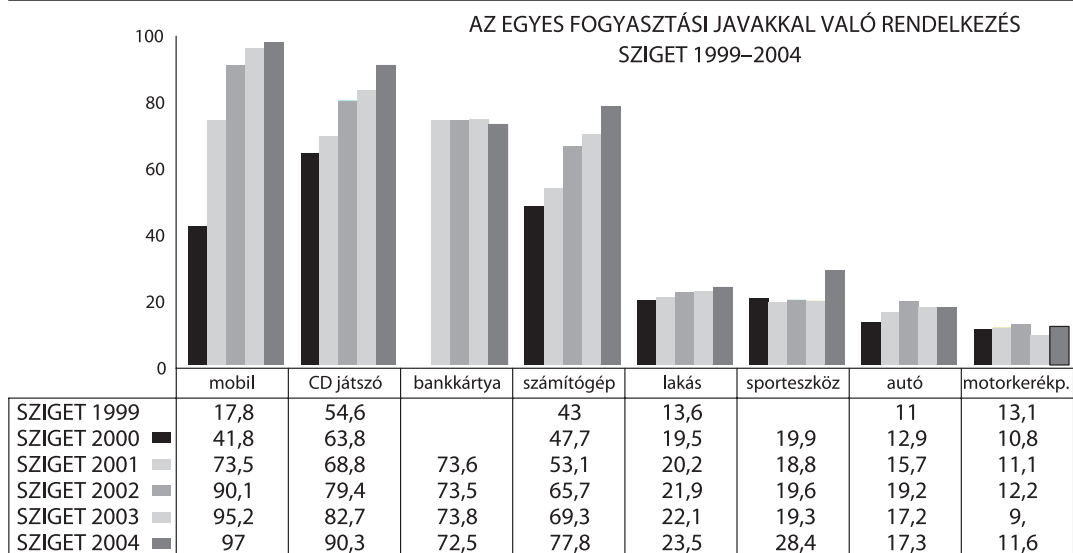
Az adott szinten tanul, vagy befejezte

Általános iskola
 Szakmunkásképző
 Szakközépiskola / technikum
 Gimnázium
 Főiskola
 Egyetem

SZIGET KUTATÁSOK 1999–2004. Felső oktatási Kutatóintézet.

A SZIGETLÁTOGATÓK KÖZÉPOSZTÁLYOSODÁSA. – FOGYASZTÓ ÉS KOMMUNIKÁCIÓS STÁTUSZ

Az iskolai ifjúsági korszaknak legszembetűnőbb jelensége, hogy kialakul a fiatalok fogyasztói státusza, azaz egyre növekszik a fogyasztói és szórakoztatói eszközökkel való ellátottsága, és a fiatalok egyre korábban válnak a piac szereplőivé. Az évenkénti adatok a Szigetre látogatók dinamikusan növekvő fogyasztási státuszát mutatják, mintegy alátámasztva a középosztályosodás felgyorsulását az új évezred kezdetén.

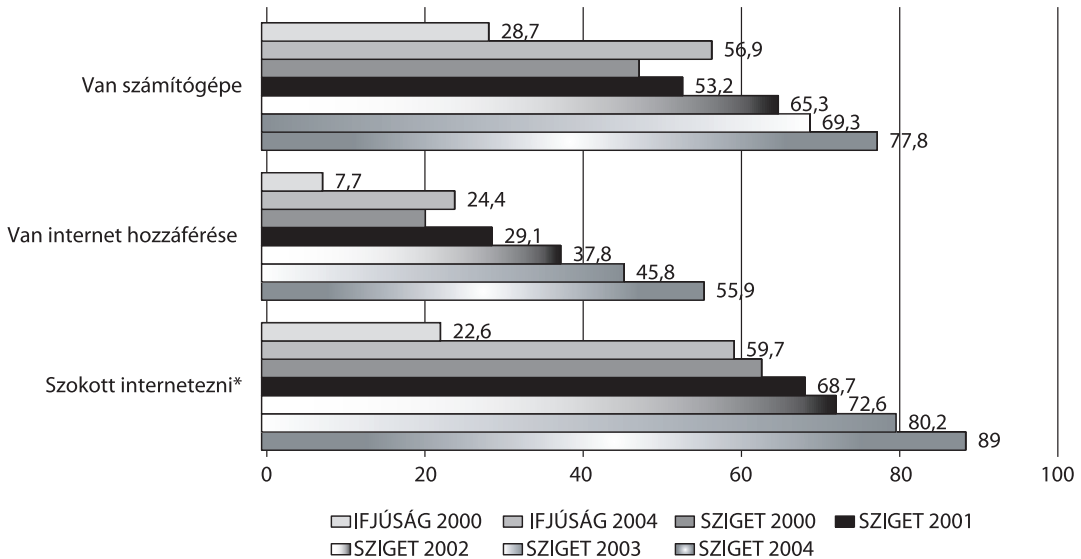

SZIGET KUTATÁSOK 1999–2004. Felső oktatási Kutatóintézet.

Az Ifjúság 2000 vizsgálat adatai is azt mutatják, hogy a fogyasztási javakkal való ellátottság növekszik az iskolai szint növekedésével, illetve a jelenleg tanuló fiatalok egyre szélesebb rétege rendelkezik mobiltelefonnal, számítógéppel, a világhálóhoz való hozzáféréssel. Az Ifjúság 2000 és 2004, valamint a Sziget 2000 és a további sziget-vizsgálatok adatait összehasonlítva a Sziget középosztályosodása információs társadalom felé való elmozdulása különösen szembeűnő.

SZÁMÍTÓGÉP, INTERNET HASZNÁLAT – SZIGET 2000–2004

Ifjúság 2000 (N=8000), Ifjúság 2004 (N=8000), Pepsi Sziget 2000 (N=972), Pepsi Sziget 2001 (N=1050),
– Sziget Fesztivál 2002 (N=1005), – Sziget Fesztivál 2003 (N=972), Sziget Fesztivál 2004 (N=2306)

SZIGET KUTATÁSOK 1999–2004. Felsőoktatási Kutatóintézet.

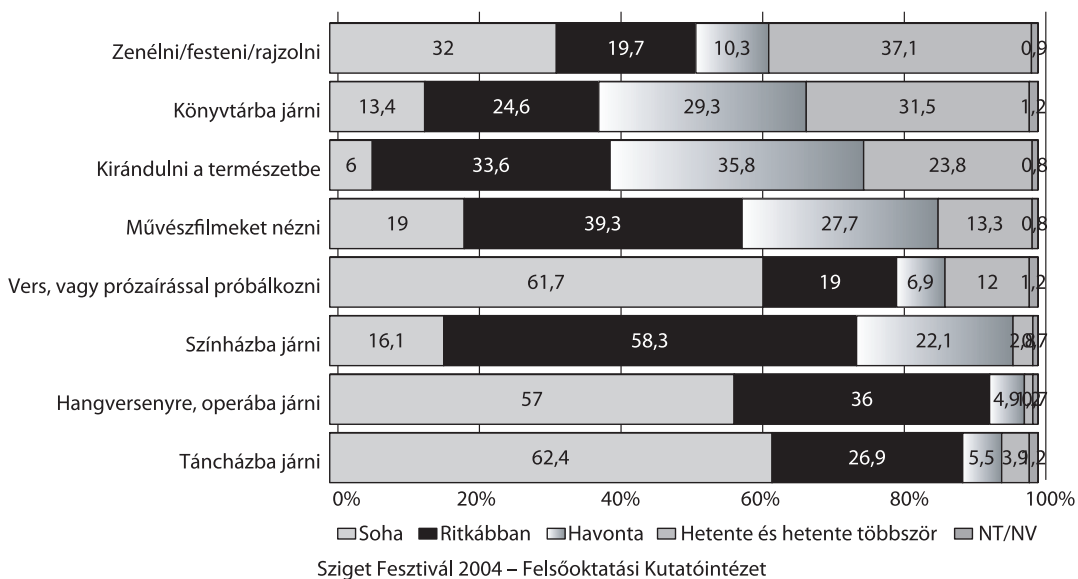
A legtöbb európai társadalomban a piaci modell növekvő dominanciája a társadalom szervezésében a szocializmus tervgazdaságának és a keynesi közgazdasági elveknek az összeomlásával társulva azt jelenti, hogy a társadalmi életnek egyre több területe válik fogyasztóivá. A kultúra, az oktatás, a lakásépítések, stb. fogyasztóivá válásának számos következménye van. Az embereknek nagyon rövid idő áll a rendelkezésükre, a célok pedig nagyon gyorsan változnak – minden ideiglenes. Általában a fogyasztói értékek felülkerekednek a hagyományos vagy más, ideológiailag meghatározott értékeken. Ez nem csak a kultúra és a fogyasztás területén érvényes, hanem a jóléti állam esetén is. Kielezi a versenyt, valamint individualizálja és privatizálja a problémákat, így azok az egyes fogyasztók által tett döntések problémájává redukálódnak. A Szigeten az életeseményeket vizsgálva, azt láttuk, hogy a szigetlakók karakterisztikus vonása a korai személyi önállósodás. A korai személyi önállósodás azzal jár, hogy a fiatalok egyre korábban válnak a piac szereplőivé. Ezt mutatja a szigetlakók fogyasztási javakkal való ellátottsága. A személyi önállósodás szerves része az önálló gazdálkodás kérdésköre (mikortól, milyen mértékben rendelkeznek zsebpénzzel). Vizsgálataink alapján azt találtuk, hogy a fiatalok fogyasztói státuszához a szigetlakók gazdasági önállósága is hozzátartozik, mindenekelőtt az, hogy a fiatalok önállóan döntenek az adott fogyasztási cikkek megvásárlásáról. A piaci szereplővé válást mutatja a *fiatalok körében a fesztiválok térnyerése, a kereskedelmi rádió- és tévécsatornák térhódítása*. A piac szerepének növekedése ugyanakkor azt is jelenti, hogy az oktatási lehetőségek, képzések, csakúgy, mint az életstílusokról hozott döntések tárháza kiszélesedett, ami azt jelenti, hogy sok fiatal, megszabadulva a szülők, az autoritás vagy a megélhetés biztosításának hagyományos kényszereitől, mérlegelni tud különböző lehetőségeket. Egyre inkább tőlük függenek olyan döntések, hogy például, hogyan irányítsák szexuális- vagy magánéletüket, vagy hogy milyen típusú oktatási és

képzési lehetőségeket válasszanak egy olyan világban, ahol a választási lehetőségek egyre szélesebb skálája található meg

A középosztályosodás és a szigetlakók kulturális és civil státusza

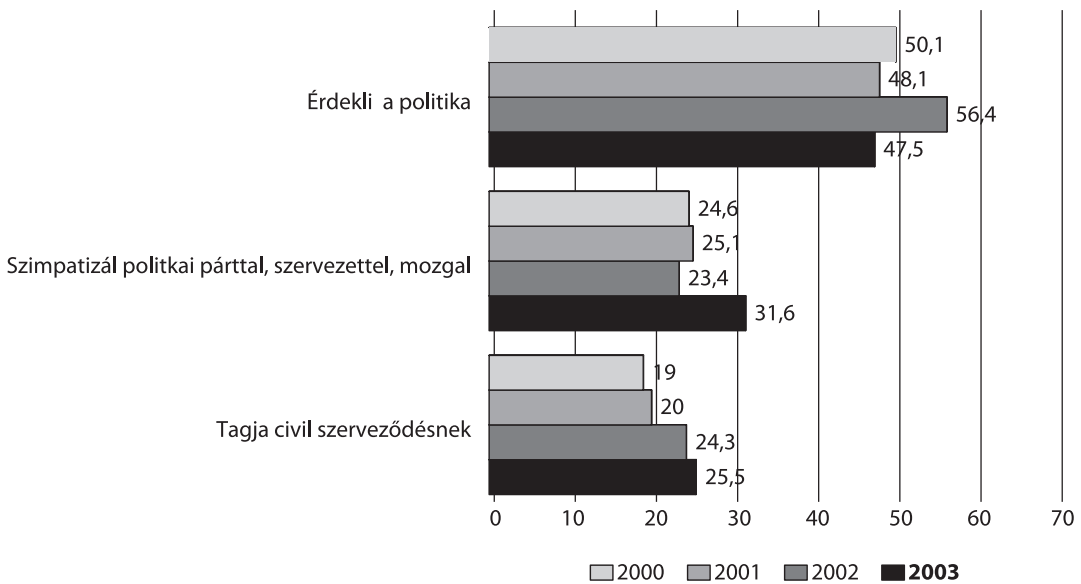
A szigetlakók korosztályuk átlagánál aktívabb szabadidő tevékenységet folytatnak. Életükben a kulturális, művészeti tevékenység igen fontos szerepet játszik. A szigetlakók egyharmada zenél, fest, vagy rajzol, több mint egyötöde könyvtárba jár, egytizede vers, vagy prózáírással próbálkozik, illetve művészfilmeket néz legalább heti rendszerességgel.

Kulturális tevékenység gyakorisága – Sziget Fesztivál 2004 (N=1013).

A kulturális és művészeti aktivitás mellett növekvő politikai, közéleti érdeklődés, és civil aktivitás is jellemzi a Szigetre látogatókat.

Politikai, közéleti aktivitás sziget 2000–2003

SZIGET KUTATÁSOK 1999–2003. Felsőoktatási Kutatóintézet.

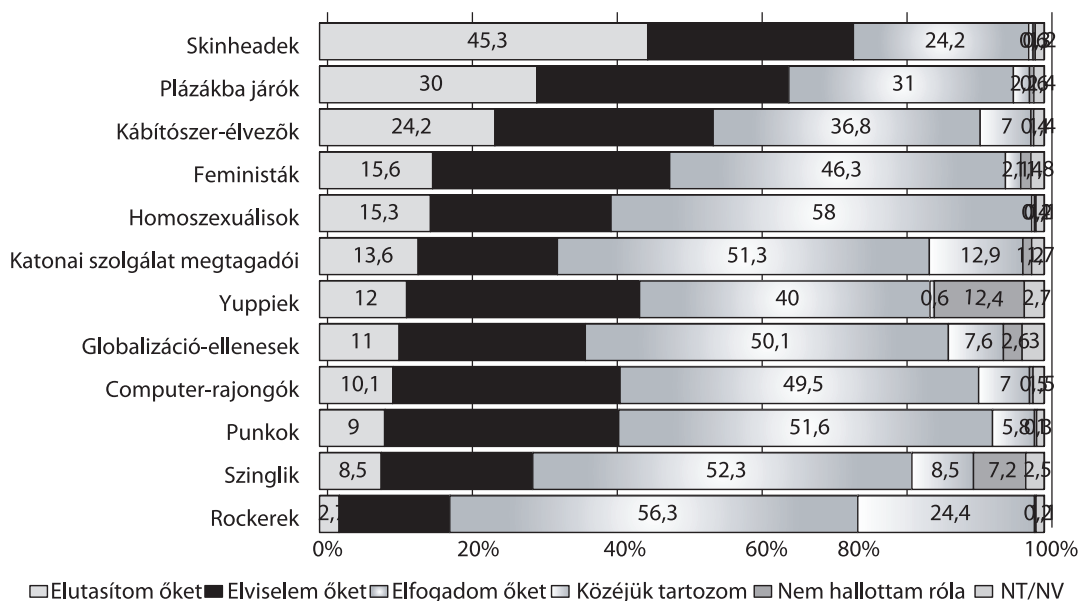
AZ INDIVIDUALIZÁLÓDÁS, ÚJ ALTERNATÍV MOZGALMAK KELETKEZÉSE ÉS A SZIGET.

Az „individualizálódást” itt (a szó jelentésének esetleges kézenfekvő félreértésével szemben) a társadalmasodás történelmileg specifikus, ellentmondásos folyamatként értjük: az individualizálódás a jóléti állam munkaerőpiacának feltételei között megy végbe, ebben az értelemben a társadalmi viszonyok terméke, és maga is egy bizonyos konfliktusokban gazdag társadalmasodási típushoz vezet, azaz egy kollektíven individualizálódott létezmódhoz, amely egyébként nincs közvetlen tudatában saját létezmódja kollektív és standardizált aspektusának. De éppen ezen ellentmondásosság kiélesedése és tudatossá válása az, ami bizonyos feltételek között új szociokulturális közösségek kialakulásához vezethet. Lehetséges, hogy az előrehaladott individualizációs folyamatok feltételei között folyamatosan élesedő társadalmi kockázatok (munkanélküliség) a szakszervezet, a politika és a tudomány összjátékán át legyőzik az önállóodott magánháztartások elszigeteltségét, észrevehetővé teszik az új, nem hagyományos, igen különféle jövedelmi és képzettségi fokozatokat átfogó „osztályhelyzetet”, ennek nyomán pedig tudatosan létrehozzák a megfelelő szolidaritást. *Az is lehetséges, hogy az individualizációs folyamat során a személyes kibontakozással és a „saját élet” (anyagi, térbeli, időbeli és a társadalmi viszonyok alakulásának megfelelő) megszerzésével kapcsolatos elvárásokat szisztematikusan kialakítják, s ezek ugyanakkor éppen kibontakozásuk folyamán egyre világosabban szembekerülnek a társadalmi és politikai korlátokkal, ellentmondásokkal és „visszaélésekkel” (illetve ezeket tudatosítják). Ily módon mindig új „individualizációs mozgalmak” keletkeznek, amelyek részben a társadalmi viszonyok szélsőségesen experimentális kezelésével, saját életükkel és testükkel kísérletezők körében alternatív és ifjúsági*

szubkultúrák különféle változataiban és nem utolsósorban olyan tiltakozási formákban és tapasztalatokban jelennek meg és éleződnek ki, amelyeket a privát szférába, a „saját életbe” való adminisztratív és ipari beavatkozások lobbantanak fel, és ezekkel szemben fejtik ki robbanékony és agresszív erejüket.” (Beck 1997 427. o.)⁵

Nem minden fiatal akar pozíciót elfoglalni a domináns társadalomban. Az egyre növekvő anyagiasság és piachoz igazodó verseny kitermeli az ellenkezőjét is: fiatalokat, akik fellázadnak ezen elvárások ellen. Nem a társadalom zárja ki őket, hanem inkább ők zárják ki magukat néhány lehetőségből és azokat az értékeket követik ehelyett, amelyeket Ronald Inglehart (1990, 1997) „posztmateriális értékeknek” nevez. Inglehart azokat az értékeket véli idetartozónak, amelyek az egyén kiteljesedésére, idealista célokra koncentrálnak, valamint az alternatív közösségekhez való csatlakozást hirdetőket.⁶

Iffúsági csoportokhoz való viszony – Sziget Fesztivál 2003.

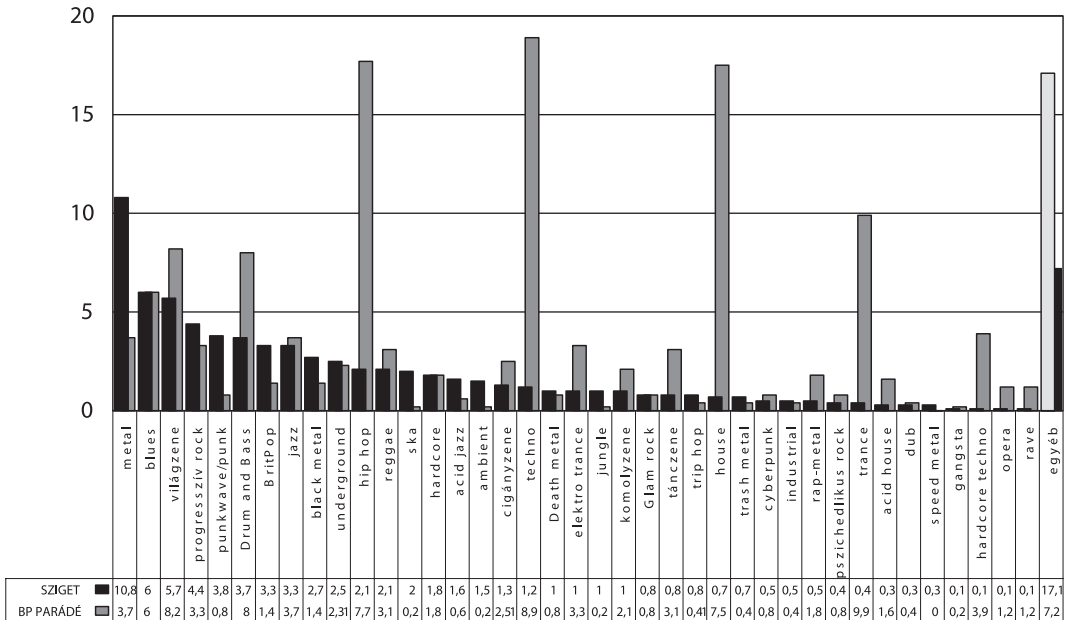
SZIGET KUTATÁSOK 2000–2004. Felsőoktatási Kutatóintézet.

Ezen tendencia figyelhető meg a szigetlátogatók körében, ilyenek például a globalizáció-ellenesek, de ilyen az új életformát kifejező szinglik is. Az alternativitás figyelhető meg a média-preferenciákban és a jutnak kifejezésre a kedvenc zenei irányzatokban is.

5. Beck, Ulrich: Túl renden és osztályon. In Angelusz Róbert (szerk.): A társadalmi rétegződés komponensei. Budapest, 1999, Új Mandátum Kiadó.

6. Inglehart, R.: Culture Shift in Advanced Industrial Societies. Princeton, 1990, Princeton University Press.
Inglehart, R.: Modernisation and Postmodernisation. Cultural, Political and Economic change in 43 societies. Princeton, 1997, Princeton University Press.

Kedvenc zenei irányzata.
Sziget Fesztivál 2003 (N=1074) és Budapest Parádé 2003 (N=527)

Sziget Kutatások 2000–2004. Felsőoktatási Kutatóintézet.

A SZIGET FIATALSÁGA A KOCKÁZATI TÁRSADALOM FIATALSÁGA

Az önállósodás kockázata, veszélyei, konfliktusai is fontos problémát jelentenek. Ezt többek között az ifjúságcentrizmussal is mértük, viszonylag konzekvensen. Azt láttuk, hogy annak függvényében, hogy a családban, az iskolában, a területi vonatkozásokban, nemek közötti különbségek mentén minél merevebb volt a környezet, annál konfliktusosabb volt az önállósodás, ami aztán kihatott a fiatalok különféle viselkedésére. A korai önállósodással a feszültségoldó technikák fokozott alkalmazása jár együtt. A Sziget-vizsgálatok azt mutatják, hogy a fiataloknak a közösséghez, ifjúsághoz tartozása azoknál a csoportoknál kerül előtérbe, akik rendelkeznek a nyertesség esélyével, ott viszont nagyon fontossá válik. Azoknál a fiataloknál, akik eléggé individualizáltak ahhoz, hogy közösséget tudnak választani, sőt szükséges is választani. Pont ezek a fiatalok látják ennek az individualizálódásnak, önállósodásnak, saját döntéseknek a rizikóit. Ilyen értelemben a Szigetnek valószínűleg ez a szerepe, hogy igen, ide tartozunk, ilyenek vagyunk, nem csak én vagyok ilyen, hanem mások is – ez az, amely vizsgálatainkban elég jól megragadható.

A fiatalok egyre bizonytalanabb világban élnek, és nagy a veszélye annak, hogy rosszul döntenek, hogy a sokféle „lecsúszási” lehetőség közül valamelyik eléri őket. Bizonyos értelemben a mai fiatalok a legjobb helyzetben levő generáció, hiszen a háború, betegségek, éhezés vagy más elsődleges okok által okozott halál vagy szenvedés eshetősége nagyon alacsony. A veszélyeztetettség és a bizonytalanság forrása inkább egzisztenciális vagy pszichológiai.

A fiatalokat érintő kihívások és a növekvő kockázatok, a fokozódó verseny és a korai önállósodás jelentősen megnöveli a fiatalok veszélyeztetettségét (alkohol, dohányzás, drogfogyasztás,

stb.). A magyar 15-29 éves fiatalokra is érvényes azonban, hogy „a kockázat valójában már nem csak a kevésbé képzettek körében jelenik meg, hanem a kulturálisan privilegizált csoportoknál is megtalálható, habár ők más cselekvési stratégiákat dolgoznak ki”. (Giddens, 1992).⁷

A továbbiakban esettanulmányokat olvashatunk az egyes ifjúsági fesztiválokról, többféle megközelítésben. A Fesztiválok bemutatásához az anyagokat Pató Erika készítette.

KERÉNYI TAMÁS–PÁL KATA

A MŰVÉSZETEK VÖLGYE ÉS A SZIGET FESZTIVÁL

- ELŐKUTATÁS 2003–2004 -

A hat falu: Kapolcs, Monostorapáti, Taliándörögd, Öcs, Vigántpetend és Pula, szövetségében az idén tizenhatodszor került megrendezésre az egyedülálló művészeti fesztivál. A fesztivál tíz napja alatt körülbelül kétszázezer ember fordult meg a völgyben. Az elmúlt évben 800-féle program várta az idelátogatókat. Az idén a kínálat még színesebb volt.

A nagy nyári fesztiválok közül a Völgy Fesztiválon a koncertek helyett a művészetben van a hangsúly; a művészekkel való találkozás, a falusi környezet idillje, a helyiekkel való meghitt kapcsolat, a helyszín atmoszférája öltözteti sajátos, egyedi köntösbe.

Változatlanul minden műfaj megtalálható volt a 16. Művészetek Völgye palettáján. Klasszikus, tánc- és utcaszínházi előadások, irodalmi estek és teaház, egyházi, régi- népzenei világzenei és jazz-koncertek, prímásverseny, táncházak, játszóházak, filmvetítések, kiállítások, vásárok, ételkóstolók, kocsmák. 3500 fellépő művész, 800 produkció, 50 helyszín, vagyis összesen 1100 program várta a Völgy visszatérő és új vendégeit. Az idei díszvendég Szeged városa, valamint Jiri Menzel cseh filmrendező volt.

Az idei programkínálat egyik legszínesebb eseménye a Művészetek Zöldje volt, környezet- és természetvédelmi programok, túrák, előadások és zöld udvarok komplex programjai a hat faluban. A PETI-csiga, 2–2,5 tonnás, pillepalackokból álló építmény a Művészetek Völgye fesztivál teljes szemétermésének megközelítőleg az egyötödét emésztette fel, Taliándörögd határában készítették el. A természeti értékek védelme és a hulladékkezelés állandó kérdései az évről évre terebélyesedő fesztiválnak. A szervezők ezért döntöttek úgy, hogy civil szervezetek és nemzeti parkok bevonásával a rendezvényen belül önálló, a későbbiekben esetleg teljesen önállósuló programsorozattal szólítják meg a látogatókat. Az ökológiai és a társadalmi problémákról folyó beszélgetések, filmvetítések, kiállítások mellett „gyakorlati megmozdulásokat” is szerveztek a zöldudvarokban. Játékos gyakorlatok segítségével ismerkedhettek meg a szelektív hulladékgyűtéssel, a megújuló energiaforrások alkalmazásával és általában véve a környezettudatos életmóddal. A hangsúly persze a megelőzésen, a környezeti nevelésen volt, de az ötletes játékokkal, völgytakarítás, szemétpca vagy „Benemvásárló központ” építése, nemcsak a legfiatalabbakat sikerült mozgósítani.

A legjobban az Iparművészeti Egyetem textil szakos diákjai által készített ijesztősobrokat, vagyis az emberméretű szalmabábokat látták, „akik” a programok helyszíneinél örködtek. A szétszórt madárijesztők mutatták a helyes utat, merre talál az ember az Iparművészeti Egyetem

7. Giddens, A.: *Modernity and Self-identity (Modernitás és identitás)*. Cambridge, 1992, Polity Press.

táborhelyéhez. Második alkalommal vett részt a Művészetek Völgyében az Iparművészeti Egyetem. A szilikát, vizuális kommunikáció, építész, formatervező és textiltervező szakos hallgatók különleges állandó kiállításokat szerveztek a taliándörögdi új iskolában.

Volt még bárzongorista-verseny, Csokonai Karnyónéja és Boccaccio Dekameronjából a Solyompecsenye a Gyulai Várszínház, a Kisvárdai Várszínház és az Illyés Gyula Nemzeti Színház közös társulata előadásában. A Völgybeli emberek hétköznapjairól szóló Pálffy István virtuális fotókiállítása. A legnagyobb sátor a Krétakör Színházé volt Monostorapátiban.

A filmkedvelők éjjel-nappal mozizhattak. Magyar játékfilmeket, európai és amerikai klasszikusokat, dokumentum- és privátfilmeket vetítettek. Az átmulatott éjszakák után közös reggeli jogázásokon regenerálódhattak a résztvevők.

Az öcsi kőfejtőben fellépett többek között a Hobó, a KFT, a Sziámi, Lajkó Félix, Kispálék és az Anima Sound System. A Belga koncert zárta az eseményt.

Honlap: www.kapolcs.hu

Elő kutatásunk a Balatonfelvidéken évente – idén 16. alkalommal – megrendezett Művészetek Völgye fesztivál utolsó két évére irányult, ahol azt a Gábor Kálmán által megfogalmazott hipotézist kívántuk ellenőrizni, hogy az egyénileg fontosnak tartott értékek mentén élesen elválik a Művészetek Völgyébe és a Sziget Fesztiválra járók közönsége⁸. A hipotézis szerint a Völgy a hagyományokat, a magaskultúrát, az értékek ápolását és védelmét vallja céljának, és ezeket a fogyasztói társadalom, a valóságshow-k, a kereskedelmi tévék által közvetített értékek alternatívájaként kínálja közönségének, a Sziget magáról közvetített imidzse ezzel szemben a multikulturalizmusra, modernsége, sokszínűsége, bulizásra és „pörgésre” helyezi a hangsúlyt. Arra voltunk kíváncsiak, hogy valóban kitapintható-e markáns ellentét, és ha igen: mi áll a jelenség hátterében.

Előjáróban leszögezhetjük, hogy tapasztalataink szerint a Völgybe járók elutasítják a Sziget által megfogalmazott értékeket, és hangsúlyozottan ezen értékekkel szemben fogalmazzák meg magukat.

Hipotézisünket megkíséreltük a helyszínen ellenőrizni tucatnyi, véletlenszerűen kiválasztott látogatóval folytatott beszélgetés alapján. Az első évben egy környékbeli településen szálltunk meg, a második évben több különböző helyen sátraztunk a Völgy területén. Tudatosan váltogattuk tehát a helyszíneket, kérdeési situációkat: kocsma teraszán, útközben, kiállításokon, koncerten, stoppost felvéve vagy éppen magunk is stoppolva. Eközben hol felfedtük kutatói mivoltunkat, hol nem – ahogy a helyzet kívánta. Több okból is igyekeztünk minél gyakrabban gyalogosan közlekedni, ugyanis a jármű és gyalogosforgalom nagymértékben megnövekszik a rendezvény ideje alatt, a központi településen (Kapolcson) szinte lehetetlen kocsival átjutni. Más-

8. A Művészetek Völgye és a Sziget fesztiválra járó egyetemisták összehasonlítása során az derült ki, hogy iskolázottságában, anyagi helyzetében a két fesztivál közönsége nem különbözik lényegesen egymástól. A különbség az értékek, életforma mentén rajzolódott ki. A Művészetek Völgye közönsége inkább vallásos és igen fontosak számára a tradicionális értékek, politikai orientációikban pedig inkább szimpatizálnak a konzervatív politikai pártokkal. A Sziget fesztiválra látogatók pedig inkább kötődnek az alternatív életformához, politikai orientációikra pedig a pluralizmus jellemző. Gábor Kálmán: Tézisek a fesztiválózó ifjúságról. Budapest, 2003, Felsőoktatási Kutatóintézet, kézirat.

felől a gyaloglás, stoppolás és buszozás mellett szólt, hogy így több lehetőségünk volt beszélgetéseket kezdeményezni, illetve bekapcsolódni a spontán kialakult csoportosulásokba.

Egy strukturált kérdéssor mentén haladva készítettük el interjúinkat. A beszélgetések az alábbi fő blokkok köré szerveződtek:

- Milyen programot javasolsz, hova- milyen programra tervezed, hogy ellátogatsz, milyen típusú programokra szoktál a Völgyben járni?
- Hányszor voltál már a fesztiválon, milyen változásokat tapasztalsz/ mit vártál tőle? Honnan hallottál róla? Hol laksz a Völgyben, hány napra, kikkel jöttél, mire költesz?
- Tervezed-e hogy ellátogatsz a Szigetre vagy más fesztiválokra? Jártál-e már a Szigeten, ha igen mesélj az élményeidről. Miben különbözik szerinted a Völgy és a Sziget?
- Mivel foglalkozol, mesélj az életedről. Milyen értékeket tartasz fontosnak, szerinted melyek a Völgy legfontosabb értékei? Mit tartasz jónak a Völgyben?

Természetesen igyekeztünk minél nyitottabb kérdéseket feltenni, azt figyelve, mit tart legfontosabbnak a válaszoló megemlíteni. Nem ragaszkodtunk mereven a kérdéssorhoz, inkább „követtük” az alanyt, így több előre nem látott, számunkra értékes választ kaptunk.

VÖLGY VS. SZIGET

A válaszok túlnyomórészt elítélő állításokat fogalmaztak meg a Szigettel kapcsolatban. A beszélgetések alapján elmondható, hogy alanyaink határozottan elutasítóak voltak a Sziget vélt értékeivel szemben, holott a legtöbbjük soha nem is járt ott, csupán hallomásból, híradások alapján alakította ki véleményét. Gyakran nem is kellett említenünk a Szigetre vonatkozó kérdést, alanyaink maguktól állították szembe a Völgy értékeivel. Emiatt arra a következtetésre jutottunk, hogy a Sziget mélyen beépült a fesztiváljárók gondolkodásába, valamint hogy a Völgy a Sziget kritikája, ellenpontja kíván lenni. A Szigetnek leggyakrabban a zsúfoltságot és koszt rótták fel, továbbá a hangos diszkó vagy rockzenét, a punkokat, az igénytelenséget, az alkoholt, és a drogok használatát említették meg.

Néhány tipikus állítás a Szigetről:

- „A Sziget olyan, mint egy termék, eladhatóvá kellett tenni”,
- „A Sziget tulajdonképpen ráneveli a fiatalokat a fogyasztásra”,
- „A Sziget a budapestiek fesztiválja”,
- „Igénytelen. Ott csak az olcsó műanyag szemetet kapod meg”,
- „A Sziget nem szól másról, mint egy hétig alkoholban és drogban fetrengésről”,
- „A Szigeten színház is csak azért van, mert image szempontból kell a szervezőknek”.

A Völgy értékei között általában a környezet, a táj szépségeit emelték ki, a hagyományok fontosságát, a bensőséges családi hangulatot és a csendet:

- „Jó az, hogy lejöhötnék, itt lehetünk, mert az emberek itt beszélgetnek egymással”,

„Nekünk Kapolcs találkozóhely. Sok olyan emberrel futunk itt össze, akikkel együtt jártunk suli-
liba, de mindenki az ország más-más vidékére került el”,
„Ide csak minőséget engedik be, nem engednek be gagyit, műanyagot, erre a szervezők odafigyel-
nek”,
„Emberként tekintenek rám, nem úgy, mint egy fogyasztógépre”,
„Ide azok jönnek, akik szeretik, ha a kultúra szele megcsapja őket.”,
„Nekünk nem kellene kigyúrt őrző-védők, mint a Szigeten, mert mi tudunk kulturáltan szó-
rakozni”,
„Itt nincs hangos rock, közelebb van az emberekhez az a zene, ami itt van”,
„Itt nincsenek se punkok, se más agresszív vagy garázda elemek”.

Több esetben említették elítélően a „szigetesedés” folyamatát, ami a nagy tömeg, a dugók, az árak emelkedése, az elüzletiesedés, a közönség felhígulása miatti minőség- és hangulatromlás jellemzésére szolgált. Érdekes momentum a „völgyezés” kihangsúlyozása a „sziget-feeling” kifejezéssel szemben. Tudomásunk szerint a „sziget-feeling” kifejezést a régóta Szigetre járók kezdték el használni, körülbelüli jelentése: „a különleges hangulat, mely a Sziget sajátja”, ezt említik meg más eseményekkel kapcsolatban is, ha annak valamely momentuma a Szigethez hasonlít. A „völgy-feeling” – pontosabban annak hangsúlyosan magyarított változata, a „völgyezés” – feltehetően a „sziget-feeling” ellenpontja kíván lenni: reflektál rá, ahhoz viszonyítja magát, miközben elutasítja. Elképzelhetőnek tartunk egy olyan olvasatot is, mely szerint a Völgy látogatói tudattalanul is a Szigethez hasonló közösségi élményt keresnek Kapolcson, illetve egy többé-kevésbé meghatározott élménycsomagot, amelyben a Völgy értékei és a Szigethez kapcsolható „pörgés” megférnek egymással. Itt kell megemlítenünk Schulze német szociológus nevét, aki megfogalmazta az ún. „élménytársadalom terminológiáját”, vizsgálódásaink során az ő elméletét is felhasználtuk. Úgy véltük, végső soron a Völgy látogatói is élményfogyasztók, csak éppen más típusú és hangulatú helyszínt keresnek, mint a Szigetre járók.

KRITIKAI ÉSZREVÉTELEINK

Bár a Völgyfesztivál egyik hangsúlyos pontja a hagyományőrzés és értékközvetítés, tapasztalataink szerint a látogatóknak kevés fogalmuk van a helyiek történelméről, kultúrájáról. Volt olyan évek óta visszajáró vendég, akit sikerült meglepnünk azzal, hogy létezik helyben termelt bor. Erős kontrasztot tapasztaltunk a „béke és csend a hagyományőrzés jegyében” szemlélete és a valóság között. Több esetben hangos rock és diszko zenét hallottunk a kocsmákban, valamint a Csigabuszon (a fesztivál hivatalos körjáratán). Esténként egy budapesti éjszakai járat hangulatát árasztotta a Csigabusz, többektől hallottunk „Ez olyan, mint a 7-es busz Pesten” és ehhez hasonló megnyilatkozásokat. A disszonanciát erősítette az is, hogy a „Kézművesség Völgyében” ugyanolyan számban használtak műanyag szatyrot és pillepalackot, mint bárhol másutt, holott éppen a látogatók szeme előtt készültek a hancs-, nemez-, szöttes és egyéb kézműves termékek. Hétköznapi ruházatban és használati tárgyakban – ritka kivételektől eltekintve – nem jelent meg a nép- vagy iparművészet. Az egyik fiatal értelmiségi pár interjúalanyunk – akik visszajáró vendégek – megfogalmazták, hogy emlékebe szívesen vesznek kerámiákat, de eszükbe sem jut,

hogy használati tárgyakat szerezzenek be itt. Ők maguk nem élnek a kézműves hagyományok kipróbálását biztosító lehetőségekkel és nem érdeklődnek az ilyen programok iránt.

Szinte minden faluban lehetett úgynevezett kemencés lángost vásárolni, ámde a sütő gázpallakkal működött, az illúziót pedig egy kemencét formázó toldás keltette. Egy helyen őrségi lángost árultak, ahol kérdésünkre elmondták, hogy konzerv sampinyont használnak hozzá. Az árus nem tudott róla, hogy az Őrség az ország egyik legnagyobb erdei gomba-lelőhelye, ahol számtalan népi recept őrzi a hagyományokat. Általános tapasztalatunk, hogy helyi termékek (például méz, sajt, gyümölcsök, pálinka) nem bukkantak fel. Sokan panaszolták, hogy a közeli városi hipermarketben vásárolt árukat 100-200 százalékos felárral értékesítették tovább a látogatóknak. Az ételekről szólva elmondhatjuk, hogy jellemzően zsíros egytálételeket és rostonsülteket árultak a standokon, többnyire pörkölt, kolbász, saslik, chilis bab, babgulyás volt a választék. Rontott az étkezések hangulatán, hogy az ételeket műanyag tányérban, műanyag evőeszközzel szolgálták fel, ezt erősítette a nagy tömeg, a kényelmetlen padok, továbbá az is hogy a vendéglátóhelyeken általában hangos zene szólt. Ilyen szempontból tehát nem sok különbséget tapasztaltunk a Sziget és a Völgy között, kivéve, hogy a Völgyben igen szűk spektrumban lehetett ételhez jutni: az olcsó zsíros kenyér és főzelékek egyfelől, a drágább halételek másfelől egyaránt hiányoztak a választékból.

Itt említjük meg a fürdési lehetőségek hiányát és a WC-k állapotát, véleményünk szerint ebből a versenyből a Sziget kerülne ki győztesen, ami ellentmond a völgyjáróknak a Sziget igénytelenségéről alkotott képének. Az italok és az italfogyasztás területén tapasztaltak sem támasztják alá egyértelműen a Völgy önmagáról alkotott képét. Nem volt ritka a többszáz forintos kávé és ásványvíz, továbbá úgy láttuk, hogy a látogatók inkább sört, kólát fogyasztottak, mint a helyi borokat.

Ami a programokat illeti, igyekeztünk minél többféle eseményen előfordulni, hogy képet alkothassunk a közönség helyszínenként változó összetételéről. Úgy láttuk a helyszíneket nem mindig sikerült jól megválasztaniuk a szervezőknek: néha üresen kongott a nézőtér, máskor az érdeklődők nem fértek be egy-egy nagyszerű előadásra. A műsorfüzetből nem lehetett megállapítani melyik élő zene, melyik szól magnóról – ezt sokan felemlítették. A legtöbb napközbeni zenei előadáson ültek, de csak a székeken, padokon. Akinek nem jutott hely, inkább állt, mint-hogy a földre telepedjen, ami pedig a Szigeten általános gyakorlat. Este kicsit más volt a helyzet, ilyenkor földön szunyókálástól asztalon táncolásig minden előfordult.

Feltűnő volt, hogy a Völgy látogatóinak döntő része nem műveli a művészetet, hanem csak befogadó, és – szemben a Szigetlakókkal – hobbiszinten sem foglalkozik kreatív tevékenységgel. Benyomásainkat természetesen alaposabb kutatásnak kell megerősítenie vagy cáfolnia.

ÉLHATÁROLHATÓ TIPOLÓGIÁK

Alapvetően három kultúrafogyasztási stratégiát különböztettünk meg, ezek képviselői jól érzékelhetően elkülönülnek (életkor szerint is), és gyakran el- vagy lenézően tekintenek a másik kettőre:

1. „Keringő”: Végigjárja a falvakat, mert „mindent látni kell” és semmiről nem szabad lemaradni. Szidja a közlekedést és a gyakori késéseket, mert így tervezhetetlenné válik a programja.

Egyik faluban sem tölt pár óránál többet „Mi az, itt nincs buli?” és mindennel szemben rendkívül kritikus: „Arra is tapsoltak volna, ha kinyitják az ajtót”. Köztük a legmagasabb a fiatalok aránya, gyakran nagyobb társaságok.

2. „Céltudatos”: Egyetlen programra mozdul ki, amire hajlandó türelmesen várni is. Gyakran kiöltözik az eseményre. Nem halmozza az élményeket. Nem vásárol, nem sétál, nem fogyaszt. Jön, élvezettel hallgat, és hazamegy. Zömmel az idősebbek közül kerül ki, gyakran unokával. Lesújtó véleménnyel van az előző kategóriáról: „Mert ezek csak lejönnek ide, és mindent egy nap alatt akarnak megkapni.”

3. „Otthonülő”: Szálláshelyét igyekszik a számára legvonzóbb programokat nyújtó településen megválasztani, és kivételesen megy csak át másik faluba. Szerinte mindenhol megtalálható a teljes repertoár, „Nincs értelme összevissza szaladgálni.” Nyaralni jön, költekezni, fontos szempont a kényelem. Javarészt középkorúakból, fiatal felnőttekből álló csoport. Jellemzően párok, laza szerveződésű baráti társasággal, gyakran gyerekeikkel.

IDENTITÁS, POLITIKA, DROGOK

Beszélgetéseink közben arra lettünk figyelmesek, hogy a Völgybe látogatók nagy része identitásképző lehetőségnek tartja a rendezvénysorozatot, valamint identitásának megerősítése miatt tartja fontosnak legalább néhány napig részt venni. „Itt feltöltődünk, megnyugszik a lelkünk” és „Az itteni élményekből élünk egész télen” vélemények voltak gyakoriak. Alanyaink megfogalmazták, hogy a falusi, hagyományos értékeket szüleiktől, nagyszüleiktől hallották-látták, de ők már nem éltek benne, így pótolják a mulasztásukat. Elmondásuk szerint: „A Szigetre pestiek járnak, Kapolcsra a vidéki nagyvárosok értelmiségi rétege, és Pestről is azok, akik vidéki gyökerekkel rendelkeznek”.

Többször felmerült alanyainkban egy kitapinthatóbb kultúrpolitika szükségessége. Az állam beavatkozását két alapos okból várják el feltétlenül. Egyrészt hogy anyagilag támogassa a Völgyet: „Ne kelljen szponzoroknak eladnia magát”, másrészt ifjúságpolitikai okból sürgetnek világos kormányzati szándékot: „az államnak értékeket kell megfogalmaznia és ilyen rendezvényekkel nevelni az ifjúságot”. Több interjúalany szerint erre kidolgozott stratégiája van a szervezőknek, és határozott célt látnak felsejleni a háttérben: „Ahogy az egyházak a fiatalok iránti nyitás érdekében gitárral, modernebb zenével fűszerezik rendezvényeiket, Kapolcs is ezért enged be populáris dolgokat. Erre a mézesmadzagra jönnek a fiatalok, itt viszont találkoznak értékekkel is, és így lehet őket megfogni”.

Elhangzott ugyanakkor, hogy a fiatalok növekvő száma a Völgyben szükségképpen magával hozza a drogok problematikáját: a népszerűbb együttesek előadásaira egyre több a drogokra fogékonyabb látogató érkezik és „Erre bizony fel kell készülni a jövőben”. A fiatalok növekvő számát jelezheti, hogy a fesztivál hivatalos honlapján működő programkereső szerint 2004-ben az Anima Sound System, Dész László, az Emil Rulez!, a Kispál és a Borz illetve a Besh o Drom voltak a legnépszerűbb előadások.

ÖSSZEGZÉS

Úgy látjuk, hogy érdemes lenne a későbbiekben részletesebben megvizsgálni a Művészetek Völgyét, mint az ifjúság szocializációjában, az idősebb generáció értékátadásában szerepet játszó jelentős rendezvényt. Ebben a látogatókkal készített strukturált interjúk, kérdőíves vizsgálatok mellett a szervezőkkel és a helyi lakosokkal is célszerű lenne elbeszélgetni, valamint tanulságos volna a rendezvény vendégkönyvét és a sajtómegjelenéseket is elemezni. Az így nyert információkat érdemes összevetni a Sziget-kutatás hasonló szempontok alapján gyűjtött eredményeivel.

SZÉKELY ANNA – TARNAY ISTVÁN SPORTOLJUNK BULIZVA: SPORT SZIGET

Ez az első, a nyárindító fesztivál, épp a suli-évad utolsó napjaiban. Az idén jubilált a Sportsziget, immár ötödik alkalommal rendezték meg a Népstadion kertben. A sport szerelmesein kívül a zenei csemegéket kedvelők is jelen voltak. Több mint 220 ezren látogattak el a rendezvényre.

Az Sport Sziget egyedisége a különböző sportműfajok arzenálja: nyolcvan sportág mutatkozott be. Ismeretlen sportokkal ismerkedhettek, próbálgathatták, erőpróbát tehetek, s a végén zenés levezetés következett, harminc koncert várta a kedvelőket. Az idei év egyik nagy sport-szenzációja, a tengeren túlról érkező Harlem Wizards káprázatos kosárbemutatója volt, de volt még lélegzetelállító bringás bemutató, snowboardosok slide-showja, gördeszkások röppenései. A zenei csemegét a Slipknot, Boban Markovicék koncertje, a Tankcsapda dübörgése és a Kispál és a Borz szolgáltatta.

A rendezvény ingyenes.

Honlap: www.sziget.hu/sportsziget

Első ránézésre ez is úgy indult, mint egy szokásos fesztivál. Hömpölygő tömeg, alkoholtól kómás fiatalok, por, sör, koncertek, buli. Csak egy hiányzott: az igazi fesztivál hangulatot keltő egymás hegyén–hátán felvert ezer színben, formában pompázó sátrak hadserege. Talán ez az egyetlen fesztivál – ha egyáltalán nevezhetjük fesztiválnak – Magyarországon, ahová nem lehet kiköltözni, annak ellenére, hogy a hangulat meglenne hozzá, csak a hely nem, hiszen a terület, ami a Sport Szigetnek otthont ad nem tölti be ezt a funkciót és valószínűleg igény sem lenne rá, hiszen a fiatalok zömmel Budapestről érkeznek ide és a környező településekről, ahonnan könnyen megoldható az utazás és a hazamenetel is. Mindemellett már a nevében is benne van, hogy ez nem egy szokványos „Sziget” vagy fesztivál, a Sportról kellene szólnia, hiszen a rendezvény neve is ez: Sport Sziget.

Az első és igen szembeötlő jelenség, mellyel minden egyes kilátogató szembesült, hogy a „móka” nem kifejezetten arról szólt, aminek meghírdették, vagyis nem csak a sportról, inkább egyfajta fesztiválhangulatot tükröző, – eszem-iszom, dínom-dánom, koncert, buli minden mennyiségben – fogadta a nagyérdeműt. Persze ezzel nem azt akarom mondani, hogy nem volt sportolási lehetőség, az volt elég. A bőség zavarában azt sem tudtuk mit kezdjünk az ezerszínű ingerekkel, lehetőségekkel, de ezek inkább elszigetelték egymástól, mint összehozták a különböző igényeket preferáló fiatalságot. Volt itt minden, mi sport, mi extrém: görkori- és gördeszkapálya; ko-

sár a csarnokban; Roxy Beach; Bee extrémpark; Kocsmasportok; Nokia Summer Jump; – csak a legjellegzetesebbeket említve – és persze színpadok, sörkimérdék tömkelege, ahol mindig hosszabb sor állt, mint bármely sport kipróbálásáért. Ezek a helyszínek nemhogy összehozták volna a fiatalokat, inkább klikkesedésükre adtak lehetőséget. Ezért beszélhetünk a Sport Szigeten belül kialakult ifjúsági szubkultúrákról, mint gördeszkások, bringások, Roxysok, kosarasok, kocsmasportok kedvelői külön csoportjáról, és persze nem maradhatnak ki a listából azok sem, akik csak nézelődni, sörözgetni jöttek ide, de a sportoláshoz nem rendelkeznek elég vállalkozó szellemmel és kedvvel sem. A fent említett fiatalokkal az utcán a nap minden órájában találkozhatunk, de igazán csak az idelátogatóknak szembeűnő, hogy ők mind egy külön kultúrát, életformát képviselnek a sporton belül.

A fentebbi sorokban már említettem, hogy a Sport Sziget sok ponton eltér a többi fesztiváltól. Sem a hely, sem az igények nem engedik, hogy egy háromnapos sátrazással egybekötött össznépi multság alakuljon ki. Így, a Sport Sziget résztvevői között nem alakulhatnak ki, és nem szövődhetnek olyan jellegű barátságok, mint egy sátrazásos banzaj esetén. Ezért a jelenlévők inkább a jól megszokott baráti társasággal érkeznek, és velük is távoznak, zárkózottabbak kapcsolatteremtés terén, és kevésbé vállalkozó szelleműek. Itt nem jelenik meg egy hangulatot tükröző, minden emberre egyformán ható általános feeling, mint a szigeten. Inkább egy pár napra összegyűlt ad hoc közönségről van itt szó, mely mindig változik, és résztvevőiben minden nap megújul.

A következőkben a Sport Sziget2002 és Sport Sziget2003 kutatás eredményeiből mutatunk ízelítőt, melyekből jól látható, hogy a rendezvény évről évre egyre népszerűbbé válik, egyre nagyobb tömeget vonz. A kapott adatok, valamint demográfiai adatokkal, érdeklődési területtel, Sziget Fesztivállal való kapcsolatuk stb alapján jellemezzük a Sport Sziget résztvevőit.

A 2002-es Sport Szigethez képest a résztvevőket elemezve, egy év távlatában, a nemek aránya kis mértékben változott, a fiúk többen voltak, tehát több férfi résztvevője volt a 2003-as Sport Szigetnek, mint nő.

	2002	2003	2004
Fiú	50,6	54,3	61,6
Lány	49,4	45,7	38,3
Mind	100	100	100

*A megkérdezettek nemek szerinti eloszlása 2002-ben (N=1008),
2003-ban (N=1242) százalékban, 2004-ben (N=403).*

A korosztályokra vonatkozó adatokból jól megfigyelhető, hogy ez a sziget kifejezetten a középsiskolás korosztály, azaz a 15-17 évesek szívére „ejtette rabul”. Erre ad tanúbizonyságot a legmagasabb iskolai végzettség vizsgálata is az alábbi táblázat alapján, a megkérdezettek több mint 30 százaléka nyolc általánossal rendelkezik.

	2002	2003	2004
15 év alatt			4,2
15–17 év	24, 4	24, 8	30,0
18–19 éves	16, 3	14, 5	18,9
20–22 éves	26, 7	21, 4	21,8
23–24 éves	11, 6	13, 4	10,7
25–29 éves	14, 4	18, 4	10,2
30 év felett	6, 6	7, 5	4,2
Összesen	100	100	100
Átlag életkor	21, 48	21, 73	20,14

A megkérdezettek életkor szerinti eloszlása 2002-ben (N=1008) 2003-ban, (N=1242) 2004-ben, (N=403) százalékban.

	2002	2003	2004
Általános iskola	34, 5	37, 4	50,3
Szakiskola/ Szakmunkásképző	6, 6	4, 3	5,5
Szakközépiskola	15, 6	11, 8	9,7
Gimnázium	27, 7	26, 3	19,6
Technikum	4, 9	6, 5	5,2
Főiskola	6, 6	7, 7	3,0
Egyetem	4, 1	5, 1	4,0
Összesen	100, 0	100, 0	100

A megkérdezettek legmagasabb iskolai végzettsége 2002-ben (N=1008), 2003-ban (N=1242), 2004-ben (N=403) százalékban.

Az állandó lakóhelyt figyelembe véve, észrevehetjük, hogy a legnagyobb befolyásoló hatással rendelkezik a részvétel tekintetében. Legtöbben Budapestről érkeztek (60%), ezzel ellentétben a külföldiek száma igen elenyésző.

	2002	2003	2004
Budapest	60, 7	59, 2	60,4
Megyeszékhely	9, 3	8, 0	11,4
Város	19, 8	20, 5	18,7
Község	9, 7	11, 3	8,2
Külföld (magyar nyelven beszélők)	0, 4	1, 1	1,2
Összesen	100, 0	100	100

A megkérdezettek állandó lakóhely szerinti eloszlása 2002-ben (N=1008), 2003-ban (N=1242), 2004-ben (N=40,3) százalékban.

A továbbiakban bemutatok pár Sport Szigettel kapcsolatos jellegzetességet, véleményt, ezeket az alábbi táblázat szemléltetik.

	2001	2002	2004
Hangulat	59, 2	66, 0	78,4
Zenei rendezvények	47, 4	53, 6	53,3
Egy jót bulizzak	44, 9	52, 8	
Kiszabaduljak otthonról	30, 9	33, 2	
Programkínálat	29, 7	33, 0	
Sportolási lehetőségek	25, 5	27, 9	29,6

Mennyire fontosak számodra a Sport Szigeten 2001-ben (N=525), és 2002-ben (N=506), (azok arányában, akik szerint „nagyon fontos”) 2004-ben (N=403) százalékban.

Ebből a táblázatból is jól látható, hogy a sport fontossága háttérbe szorult a fontossági ranglétrán. Ebből arra lehet következtetni, hogy sokkal fontosabb a résztvevők számára a hangulat és a buli, mint a sportolási lehetőség, leginkább a buli „hajtja” az ide érkezőket, nem annyira a sport.

Egy másik érdekességet kiemelve, évről évre egyre inkább elmondható, hogy a Sport Sziget egyfajta Sziget Fesztivál-előzöngé. A Sport Szigeten résztvevők közül egyre többen voltak már a Sziget Fesztiválon, és tervezik, hogy ellátogatnak oda.

	Sport Sziget 2001	Sport Sziget 2002	Sport Sziget 2003
Volt-e a Sziget Fesztiválon	49, 1	53, 6	51, 1
Tervezi-e, hogy megy	64, 6	74, 3	71, 1

A Sziget Fesztiválhoz való viszony Sport Sziget 2001-ben (N=525), és 2002-ben (N=506) valamint 2003-ban (N=419) százalékban.

És végül, de nem utolsó sorban nézzük meg, hogy milyen a résztvevők civil szervezetekhez, és mozgalmakhoz való viszonya.

	Sport Sziget 2002	Sport Sziget 2003	Sport Sziget 2004
Sportklub	20, 0	16, 2	17,1
Ifjúsági és diákszervezet	10, 3	9, 5	6,5
Hobbival kapcsolatos szervezet	7, 1	4, 8	9,9
Szakmai egyesület	6, 3	3, 3	2,7
Kulturális vagy művészeti csoport	5, 9	6, 2	5,5
Természetvédelmi, állatvédelmi vagy környezetvédelmi szervezet	5, 7	6, 0	5,0
Egyházi szervezet, vallási közösség	5, 3	5, 0	3,5
Lelki és szociális problémákkal foglalkozó szervezet	3, 0	1, 7	1,0
Társadalmi jóléttel foglalkozó vagy jótékonyági szervezet	2, 4	2, 6	
Emberi jogi mozgalom	1, 4	2, 4	1,5

Civil szervezetekhez, mozgalmakhoz való viszony Sport Sziget 2002-ben (N=506), valamint 2003-ban (N=419) százalékban.

A fenti táblázatból jól látható, hogy, bár nem elsősorban sportolni mennek a szigetre, résztvevők jelentős része sportoló vagy a sport iránt érdeklődő, végül is a Sport Sziget igazolja önmagát, a megjelenő fiatalok között sokan tagjai valamilyen sportklubnak, így a sport iránti érdeklődésük adott.

KÖVETKEZTETÉS

A Sport Szigetre zömmel Budapestről és Budapest környéki településekről érkeztek a fiatalok. Különböző generációk keveredése figyelhető meg, de a legnagyobb arányban középiskolások, a 16-18 éves korosztály van jelen, akiknek legmagasabb befejezett iskolai végzettsége nyolc általános. Elenyésző a felsőfokú diplomával rendelkezők száma. Legtöbben baráti társasággal, párral, kedvvel érkeztek, ezt követték a családotól kilátogatók és elenyésző azok száma, akik egyedül látogattak a rendezvényre. A helyszínek és az ellátogatók alapján elmondható, hogy a Sport Sziget hasonló összetételű, fiatalok terén, mint a Sziget Fesztivál és a Budapest Parádé. Diszkósok és alternatív zenét kedvelők szintézise figyelhető meg. A különbség csak annyiban mutatkozik meg, hogy míg a Szigeten igen magas a külföldiek aránya, addig a Sport Szigeten ez a jelenség nem fedezhető fel, főleg magyar fiatalok látogatnak ide. A fiatalok nagyobb aránya inkább bulizni, a koncertek miatt jött, mint sportolni. Megfigyeléseink alapján, több fiú volt, mint lány, és a fiúk sokkal vállalkozóbb szelleműek voltak sportok terén, mint a lányok. A nagyszámú középiskolás jelenléte azzal is indokolható, hogy számukra júniusban beköszönt az „év vége” az egyetemeken, főiskolákon pedig, még javában vizsgaidőszak zajlik. Ennek tudatában a Sport Sziget kifejezetten a középiskolás korosztály igényeit szolgálta ki.

A fiatalok öt nagy csoportja különíthető el élesen egymástól: görkorisok, bringások, roxysok, snowboardosok, és „kocmasportok” kedvelői (itt is jól kirajzolódik a Sziget és a Parádé stílusbeli keveredése). Ők mind egymástól, mind pedig az egész szigettől teljesen elkülönült „életet” folytattak.

Az esti bulik nagyon változatosak voltak. Mindenki megtalálhatta az ízlésének kedvező programot. A színpadok előtt, koncert esetén mindig hatalmas volt a fiatalok kavalkádja, minden stílus képviselve volt. A legnagyobb tömeget mindhárom nap a Bee nagyszínpad vonzotta.

Összességében elmondhatjuk, hogy a Sport Sziget közönségét tekintve a Diáksziget és a Budapest Parádé egyvelege, de a hangulat korántsem olyan, mint az egy hétig tartó fesztiválon. Itt nem tapasztalható az az összetartás, az a woodstocki hangulat mint a Szigeten: „Kell egy hét együttlét”. A Sport Szigetnek nincs szlogenje, filozófiája, itt inkább széthúznak, klikkesednek a fiatalok, mint hogy új barátokat, kapcsolatokat teremtenének.

SZÉKELY ANNA

BUDAPEST PARÁDÉ 2004, AVAGY SZEMÉRMESEK KERÜLJENEK

A Budapest Parádé a nyári fesztiválok záró eseménye. Az első hazai Parádét 2000. augusztus 26-án rendezték 42 mozgó színpaddal, 150 ezer résztvevővel. Mintaként a berlini Love Parade szolgált, amely a techno ünnepeként került a köztudatba. A Budapest Parádé mindig is eltért ettől, bár külsőségeiben sok mindent átvett, hiszen egy gigantikus felvonulásról van szó, ahol kamionokról dübörög a zene, s lányok és fiúk táncolnak.

„A mi kis parádénk sokkal inkább egy kulturális szemle, ahol a nagy médiamogulok mellett a kis halak is, mellettük kisebb és nagyobb klubok, szervezetek is felsorakoznak és vonulnak végig az Andrássy úton egészen a Felvonulási téri végállomásig, ahol mindenki teljes egyetértésben fújja a magáét. Ennek megfelelően a közönség sem csupán kiszőkített hajú raverekből áll, kicsi és nagy lejön az utcára, teszi a napot technoparádévá, fiestává, vagy egy kicsit május 1-jévé – ahogy jólesik. Tavaly már afterparty is várta azokat, akiknek este 22.00 után sem lohadt le a bulizni való kedvük: a Budapest Parádé Bónuszon 17.000 fiatal tombolt a Népstadion és Intézményei által rendelkezésre bocsátott három csarnokban háromféle stílus DJ-sztárjaira.” – idézet a honlapról.

A Budapest Parádé, a főváros nyárbúcsúztató utcai karneválja mára Európa egyik meghatározó zenei eseményévé vált, amelyre a hazai szórakoztató zenei élet szereplőin túl a világ minden részéről tucatjával érkeznek a világsztárok. Az idén 50 kamion indult a Parádén. A platókon ugyanennyi klub, médium, társaság, cég és meghívott zenekaraik, lemezlovasaik indultak el délben az Erzsébet térről. A kilométer hosszú konvoj utolsó mozgó színpada körülbelül két óra alatt érkezett meg a Felvonulási tere az utat végigbulizó fiatalokkal. Fellépett a Vénusz, a TNT és Szörp együttes is. A Felvonulási téren a Bonbon, Zámbo, a Bestiák, Ganxsta Zolee és a Kartel zenélt. Volt afrikai konga-bemutató, forró vérű latin táncosok bemutatója és persze a hazai dj társadalom színe-java keverte a zenét. Bár a Budapest Parádé a berlini Love Parade-tól eltérően nemcsak az elektronikus zene ünnepe, a programok javát itt is ezek a muzsikák teszik ki. A programot 22 órakor tűzijáték zárta. Akiknek nem volt elég a bulizás, azok részt vehettek a bónusz programokon a Népstadion területén

A rendezvény ingyenes. A bónusz partyra szóló jegy ára elővételben: 3300 Ft, a rendezvény napján és a helyszínen: 3800 Ft.

Honlap: www.sziget.hu/budapestparade

Mint sokan mások, akik egész évben hajtanak valami elérhetetlen cél felé, vagy csak hogy megéljenek, túléljenek, egyetlen hetet várnak az évben, augusztus első hetét, hiszen kell egy hét együtt lét. Öt évvel ezelőttig a Sziget Fesztivál borzolta fel az ország kedélyét a lehető legjobban. Értetlen polgárok negatív véleményei, kérdések, jótanácsok, az „én biztos nem mennék a sok drogos közé” kijelentések, és persze, mindig az volt a legokosabb, annak volt határozott véleménye, aki életében be nem tette a lábát ezidőtájt a Hajógyári Szigetre.

Pár éve, ugyanezen véleményformáló budapesti közönség nagyobb problémával találkozott, mint egy holmi Sziget Fesztivál. A felháborodás-hullám kezdetét vette, de mind hiába, mert ebben az évben is Csak 1 nap van... (amit igen is ki lehet bírni) Táncolj Budapest Parádé csendült fel a jól ismert dallam, idén augusztus 28-án, Budapest patinás belvárosában.

Igen, csak egy nap, vagyis egészen pontosan fél, hiszen a „móka” délután kettőkor kezdődött az Erzsébet téren, és a „hangosabb” része este tízkor be is fejeződött a Hősök terén.

Mi is ez a parádé szociológiai szemszögből, mit képvisel, ami ennyire megosztja a „nép” véleményét?

Budapesten mostanra hagyománnyá vált, hogy a Budapest Parádé zárja a nyári fesztiválok sorát, mely rendezvény immár népünnepéllé vált. Ez nem is csoda, hiszen maga a parádé kifejezés⁹ – látványos, fényűző ünnepség, ahol a résztvevők büszkélkedve, tetszelegve mutogatják magukat – is erre ad okot. És, ahogy az a nagy könyvben, forgatókönyvben meg van írva, pontosan ez történt. Látványból, magamutogatásból, exhibicionizmusból idén sem volt hiány, ahogy fényűzésből sem. A közel ötven színpaddá varázsolt kamion, mely megadta a nap hangulatát, egyfajta zenei kiállításaként hömpölygött végig az Andrássy úton, ahol számos műfaj kedvelői szórakozhattak együtt. A Parádé alapvető kelléke, a zene, mely mindenkor a szabadságvágy és az életigenlés magnyilvánulási formája volt, szólította fel a kedves egybegyűlteket és harsogta: Engedd el magad! Vetközd le a gátlásaidat! Csak egy napra bújj ki önmagadból és érezd jól magad! Határok nincsenek!!!

De félreértés ne essék, ki kell emelni egy igen fontos motívumot, mégpedig azt, hogy ez a rendezvény nem csak a bömbölő elektronikus zenéről szól!¹⁰ „Nem csak zenei, hanem kulturális seregszemle is. Több színtársulat és meghatározó alkotóműhely mutatkozik be, mint például a Merlin Színház, TÁP Színház.” Tehát korosztálytól, ízléstől függetlenül ez mindenki Parádéja, mert idén először valóban mindenkihez szólt, azaz sokféle kulturális ízlést integrált..

A tömeget figyelve, a zenei stílus-kavalkádban „tombolók” lehető legbékésebben mulattak egymás mellett, senki nem zavarta a másik nyugalomát. Az esetleges verekedésről, késelésről is csak a másnapi lapokból lehetett tájékozódni, természetesen minden cikk erre és az ivászatra volt kitérve.¹¹ „A nyárbúcsúztató kavalkádon amúgy nyolcvan embert láttak el a mentők, kettőt infarktus-gyanús tünetekkel szállítottak kórházba. Három személyt sérüléssel, egy embert pedig szúrt sebbel kezeltek. Hetvenen pihentek részegen az ambuláns ágyakon. A parádézók félmillió köbméter szemetet hagytak maguk után.” Így nem csoda, hogy az igen csúnyán félreinformált nép a mai napig is zúgolódik és teszi ezt a Parádé közeledtével. Másik oldalról pedig, kb. hatszáz ezren parádéztunk, és ehhez képest a fent említett számadat elenyésző, mindemellett például egy középserű magyar lakodalom több részéget „termel”. Tehát aggodalomra semmi ok, a szemérről pedig csak annyit, hogy uniós tagországgként már Magyarországon is szelektíven gyűjtik, és a munkálatok, hála a közüzem szorgos munkásainak, már a buli órái alatt megkezdődtek.

2004 augusztus. 28, 14 óra 32 perc, Deák Ferenc tér. Fél órája kezdetét vette a Parádé. Amerre a szem ellát lezárt utak, hatalmas tömeg, üvöltő zenekavalkád, ezerszínű, stílusú kamionok.

Szocio-demográfiai különbségek figyelhetők meg a kamionok mellett haladó bulizó ifjúság és a bámészkodó tömeg között. A kamiont követők zömmel középiszolás korúak, 16 év körüliek, náluk kisebb számban volt jelen egy idősebb, huszonéves korosztály. Ez a létszámbeli különbség abból adódhat leginkább, hogy a serdülő korosztály ezen éveiben nagyobb készetést érez, hogy „kibulizza magát”, ezek az évek egyenlők a buli éveivel, tombolás, lázadás korszakával. Velük ellentétben a huszonévesek már túl vannak ezen a korszakon, fokozatosan lecsendesülnek bulik

9. Juhász József–Szőke István–O. Nagy Gábor–Kovalovszky Miklós (szerk.): Magyar értelmező kéziszótár M-ZS. 1083. o., Bp., 1987, Akadémiai Kiadó.

10. Pesti est Különszám VIII. évfolyam, 29. különszám. 3. o.

11. Vajta Zoltán: Budapest parádé: kis Rio Pesten. In Magyar Hírlap 2004. 08. 30.

terén és már nincs arra igényük, hogy kilométereket gyalogoljanak egy több ezer wattól bömbölő kamionhad mellett.. Hiába volt több tizenéves a kamionkövetők között, nagy számban jelen voltak huszonéves fiúk is. Ez a paradoxon bizonyára minden körülmény között fennáll, kivéve a Budapest Parádét. Közülük egy igen extrém figurával személyesen is sikerült beszélnem, aki a következőt nyilatkozta a Parádéről:

*„Ez a legeslegnagyobb nap a világon! Semmi más nem számít csak ez a nap!
Nincs tegnap, nincs holnap csak a mai nap létezik!”*

A báméskodók, akik nem merészkedtek közel a kamionokhoz, csak messzebről figyelték az eseményeket, zömmel húsz év felettiak voltak. Családok kisgyerekekkel, nyugdíjas párok kézen fogva, huszonéves fiatalok. A kamionokat követők kirívó öltözködésével ellentétben itt a hétköznapi öltözet volt az általános, hétköznapi színekkel, mint kék, zöld, fehér. Farmer, len nadrág, ing, top, póló. Rajtuk még volt ruha, nem úgy, mint a kamionok mellett tomboló körében. Itt a legjellegzetesebb öltözékek a következők voltak: a lányok körében, rózsaszín, narancssárga top, mini szoknya, forrónadrág, hogy minél többet mutasson (egyébként is meleg volt, akkor meg miért ne?). Fiúknál izomtrikó, és, mint a képen látható, „party ingek”. A minél feltűnőbb, látványos színek között szerepelt a nélkülözhetetlen ezüst. Kellékként öv, táska, vagy ruhaként: cipő, nadrág, top.

Szégyenlősnek lenni nem volt divat, annál inkább a testfesték, mely habár nem ápol, és nem is takar el, de öltöztet, és minden bájta megmutat.

Folytatva a szocio-demográfiai jellemzők szerint elkülöníthető különbségeket, úgy tűnt, hogy több férfi volt jelen, mint nő. Persze, ez abból is adódhat, hogy a kamionokon rengeteg félmeztelen lány táncikált, mutogatta magát, borzolta a kedélyeket a férfiak körében.

A kezekben italos üvegek, a jól ismert vodka, hubi, szinte mindegy csak tömény legyen, és valami kísérő sör, a gyengébbeknek üdítő. Jól felkészült csapatnak bizonyultak a Parádézók, hiszen ezek mind hátizsákból kerültek elő, otthonról hozott vagy útközben beszerzett áruk. Ez nem csoda, mert a Hősök terén több száz forintot kértek el egy sima vodkáért is, a sör ára este tíz előtt 450HUF utána 250HUF. Dohányzás: kortól, nemtől függetlenül, minden mennyiségben.

Drogfogyasztás terén nagy különbséget vélek felfedezni a Szigetesek és a Parádézók között. A Szigeten, – annak ellenére, hogy jellegzetes szaga van – bárhol el lehet szívni egy füves cigit, senki nem szól érte, az emberek simán felvállalják, hogy tépnek. Ezzel ellentétben, a Parádén a fokozott rendőri jelenlét miatt sehol nem éreztem fűszagot, viszont az anyag hatása látszott a szemekben, a mozdulatokon. Ebből arra következtethetünk, hogy itt, mint a diszkóban és a partikon is a „speed”, és az „ex” teret hódította. Nincs szaga, nem körülményes bevenni. Egy apró bogycs, melyet észrevétlenül a szádba teszel és egy pohár pia a „tuti hatás” érdekében, hogy jobban átjárjon a zene és a feeling, vagy csak a környezet hatásaként, mert a „haver srác” is bedobott egyet.

A kamionokat és az elvonuló tömeget figyelve több apró dologra figyeltem fel. Azoknál a kamionoknál, ahol félmeztelen lányok táncoltak, mint az E- klub, Roxy, a férfi nem nagyobb számban volt jelen, legeltette szemét, gyönyörködött a látványban. A táncos lányok melle fekete testfestékekkel volt lekenve, vagy egy csillag fedte azt, de a forma tökéletesen látszott. A látványt tetőzte rózsaszín miniszoknyájuk, mely alól elegánsan kivillant a tanga.

A legnagyobb hangulatot azok a kamionok keltették, melyek a tomboló zene mellett habot vagy papírt szórtak hű követőikre (Dreher, E-klub, Fanta), vagy a lekenyerezés taktikáját válasz-

tották, „repi” ajándékot osztogattak, mint Fantás mobiltartó, Djuice-os kulcstartó stb. Csomó értéktelen vacak, de a tömeg tombolt értük, mint a szigeten a Pöttyös cuccokért.

A más jellegű kultúrát, művészetet felénk sugárzó kamionoknál, mint ARC, Merlin, TÁP is ugyanaz a tömeg volt jelen, mint bármely más kamion esetén, de legtöbbjük arcán a meglepettség látszott. A csend kamion esetén, 1 perc csend este nyolckor az AIDS-ben szenvedőkre emlékezve. Az ötlet jó, de kétlem, hogy megvalósult. Ráadásul ezen a bulin a hangerőé volt a főszerep, nem a csendé. Habár a tömeg végigvonult a kamion mellett az Andrásyn, de zene hiányában az előtte vagy az utána vonuló ritmusra tombolt, így a csend elvesztette rendeltetését.

Hasonló csend uralkodott a Merlin Radikális Szabadidő Színház kamionján is. Fehér festékkel lekent színészek szobrot alakítottak, a mozdulatlanságot szimbolizálva. A tömeg nem követi a kamiont, csak nézik és utánozzák a mozdulatlanságot, értetlenül állnak a produkcióval szemben.

A fent említett két kamionnal ellentétben a Táp színház Underground stílusa nagyobb port kavart. A műfaj kedvelői sorakoztak fel tömött sorokban a kamion mellett, melynek platóján egy sír volt és egy hosszú hajú srác üldögélt mellette. Itt már a kezdetek kezdetén is buli volt. Az érdekesség kedvéért kicsit utána néztem, mit is jelent az underground kifejezés a zenében, mert egyszerű hétköznapi bölcsészként nem igazán értettem, mit is szimbolizál a sír a kamion tetején. Kérdésemre, a következő választ találtam: *„Mindez elsősorban azzal a valamivel függött össze, amit az underground szó jelöl. Földalatti. Rejtőzködő, öntörvényű, titokzatos, tiltott, elvont, misztikus, művészi, szemben – de legalább is párhuzamosan – azzal, ami a felszínen mozog, ami jól látható és jól eladható. De ez csak elmélet. A gyakorlatban mindig létezett és hatott, létezni és hatni fog valami, ami a mainstream, a főáram ellenében úszik, alternatívát képez, mígnem azt kell észrevennie, hogy ő maga vált főszodorrá.”*¹²

Külön ki kell emelnem a MOA bálnát, melynek igen sokan a csodájára jártak. Ez egy társadalmi célú kampány része volt. Cél leegyszerűsítve az, hogy felhívja az egészségesek figyelmét arra, hogy segítsék a társadalom rászoruló tagjait. A bálna vizet ontott magából, amit a körülötte állók nagyon élveztek.

A fent említett résztvevők közötti demográfiai különbségek estére, mire a kamionok beálltak a helyükre a Felvonulási téren, már megszűnőben voltak, sőt a határok teljesen eltűntek. A családok és az idősek kibáméskodták magukat, és átadták a terepet a tomboló ifjúságnak.

Estére a helyszínt három külön részként lehetne kezelni, mint a Hősök tere, az elkerített evős-ivós büférés, és a Felvonulási tér. Azért beszélek három különálló részről, mert nekem úgy tűnt, hogy mindhárom helyszínen más jellegű bulik alakultak ki. Na, nem kell itt hatalmas különbségekre gondolni, de jellegében mégis más volt.

Eleve, a Múcsarnok jelenléte egy nagy választóvonalat képez a két tér között, az épület így megtöri a helyszínt. Mivel a Hősök tere egy összefüggő nagy terep volt, így a csapat egy része arra tömörült. Ezt a részt nagyon feldobta a szobrokra vetített lézerfény és a tér két oldalán lévő múzeum, mintha keretbe foglalta volna a bulit, mindemellett a kamionokból áradó fényt is megfogta, ezért sokkal világosabb és színesebb volt, mint a rendezvény más helyszínei. Ezen a téren volt a legnagyobb a buli, olyan értelemben, hogy itt szólt a legtöbb kamion este tízig, és nem utolsó sorban a Dr. Mott-féle Loveparade csapat is itt kapott helyet, mely rengeteg báméskodó, fürkésző szemet vonzott.

12. Gábor Kálmán: A középosztály szigete. 62. o., Szeged, 2000, Belvedere Kiadó.

A Hősök terét a Felvonulási térrel összekötő szakaszon alakították ki az elkerített étel-ital feltöltőhelyet. Jó pénzért mindent meg lehetett venni, mi szem-szájnak ingere. A pultok előtt sörpadok asztalokkal, félrészegek, részegek, jóllakottak, éhezők egyaránt. De ami miatt külön kiemeltém ezt a helyszínt, az, hogy óránként eljárva az asztalok előtt arra lettem figyelmes, hogy sok asztalnál nem változott a felállás, ugyanaz a fiatalokból álló társaság ücsörgött ott órákon keresztül. Ezért nekem, teljesen úgy tűnt, mintha ezek a fiatalok azért jöttek volna csak le, hogy nézelődés után megegyenek, megigyanak valamit, és zene mellett egy jót dumáljanak, tehát nem a tombolás volt a főcél. A beszélgetők zömmel lányok voltak.

Ennek a szakasznak a taglalásánál feltétlenül fontosnak tartom megemlíteni, hogy a sátras árusokon kívül (akik közvetlenül a VIP mellett árultak) szinte minden árus roma származású volt. Végig az Andrássy úton, a terek körül jégbehűtött üdítőt, sört árultak műanyag ládákban napernyő alatt, nem igazán elérhető áron (egy sör minimum 300HUF). Természetesen a perccs és tökmagáruslás is az ő asztaluk volt, és a kimaradhatatlan esti sláger, a világító nyakbavaló füttyögős kulcstartóval és sípval. Mint tudjuk, a roma léthez hozzátartozik a nagy partyk szervezése, sajtósájos mulatozás, sajtós kellékekkel, így kerülhettek ők ide. Másrésztől egy kis haszon feketén mindig jól jön, de ez a sátrasokra is vonatkozik. Ami megfigyelhető, „pozitív” jelenség, hogy a romák fokozott jelenléte nem váltott ki ellenségeskedést, sőt a fiatalok sok árussal szóba is elegyedtek egy kis árendeményt remélve, nem túl nagy sikerrel. Mindenesetre a rendezvény a másság iránti tolerancia egy manifeszt fóruma.

A sípolás egy külön „aktivitása” a paradénak. Mert síp szintől, mérettől függetlenül volt minden mennyiségben és a lényeg: a legkelendőbb cikkek egyike, több száz százalékos haszon, a magyar meg fújja és élvezi, és minden pénzt megad érte. Pedig borsos árú volt: 300-1000 HUF. Hogy mit szimbolizált a síp ezen a Paradén, pusztán kíváncsiságból több fiatalot is megkérdeztem erről, mely interjúkból egy összegzés olvasható: *„Egyszerűen nagyobb hangulatot okoz. Csak ezzel vagy képes ebben a hangzavarban felhívni magadra a figyelmet, és csak ezzel tudod túloldítani azt. Kifejezetten, ennek a zenei stílusnak a kelléke, rock zenéhez el sem tudnám képzelni. Discoban, bulikon esetleg elővenném, de inkább csak egy emlék, máshol nemigen használnám.”*

A síp- és egyéb kellék árusok estére magányosan járták a tömeget, és abban elvegyülve árulták portékáikat.

Harmadik helyszínné a Felvonulási teret jelöltem meg. Itt sokkal nagyobb volt a tér a bulizásra, és késő estére itt oszlott meg a legjobban azoknak a kamionoknak az aránya, melyek még bulit formáltak. A zenétől harsogó kamionok elég messze álltak egymástól, hogy élvezhető legyen mind külön-külön, és ne torkolljon a hangzavar káoszba. Ekkorra már a TÁP, Arc és a Merlin is „feladta” a harcot. Azért, a MOA bálnából néha még víz lövellt ki fokozva a hangulatot. Több kamion is elcsendesedett teret adva azoknak, akik még bírták a mulatást. Ennek a résznek a hangulatát a zenén és a kamionokon kívül a bungee jumping adta, ahol az ugrás még sötétben sem szünetelt.

KÖVETKEZTETÉSEK

Bevallom, a Budapest Parádével kapcsolatban sokkal nehezebb volt kerek egész következtetéseket levonni, mint bármely más fesztiválról, az alapján ami mindent láttam. A problémát számomra igazán az a jelentette, hogyan lehet jól jellemezni, körülírni egy pár órára összeverbuválódtott több százezer emberből álló tömeget és megragadni a lényegét. Mindenesetre levonhatjuk azt a „következtetést”, hogy ez egy nagyon jó buli volt, tele színes arcokkal, és a tévhittel ellentétben mindennek nevezhető csak egyhangú monoton „tüctüc” fesztiválnak nem. Az ellátogatókról szólva, két különböző csoportnak lehettünk szemtanúi. Az egyik a kamiont követők és mellette tombolók csapata, mely zömmel középiskolás korúakból állt és egy huszonegynéhány éves fiatal gárda, mely még a mellékelt ábra szerint nem élte ki magát vagy csak erre az egy napra engedett le. A követők között volt a legtöbb extrém figura: testfestéssel lekent test, csillámpor mindenhol, zselézett, lilára színezett haj, és ezüst minden mennyiségben. Ha szubkultúráról beszélünk, nyíltan beszélhetünk a „kamiont követők szubkultúrájától”, mely ruházatban, stílusban, zenei ízlésben, életfelfogásban is jól láthatóan elkülönült a bábéskodó tömegtől. Tehát, ha két csoportra osztjuk a megjelent közönséget, a kamiont követőkről és a messzebből nézelődőkről kell beszélnünk. A fentebbi sorokban már említettem, hogy ez a két csoport ruhaviselet és életkor terén is nagyon jól elkülönült egymástól. Míg a kamion mellett táncolók élénk színű apró, sok mindent mutató ruhadarabot hordtak narancssárga, rózsaszín, ezüstszínekben, addig a nézelődők, akik között idősek és családostok gyerekekkel is nagy számban jelen voltak a hétköznapi általánosan elfogadott stílusukon nem változtattak: farmer, póló.

A kamionokat kísérők külsője között nem volt különbség annak ellenére sem, hogy más-más stílusok jelentek meg. Természetesen, itt nem azt állítom, hogy ugyanaz a közönség tombolt a TÁP mellett, mint a Dr. Mott-féle Love Parade kamionnál, de a tömeg együtt mozgott, és jó hangulatban nem volt hiány. Sőt, amikor feltűnt a színen az a kamion, amiről komolyzene szólt, nagy lelkesedéssel fogadták, semmiféle rémület és döbbenet nem volt az arcokon. Annál nagyobb a Merlin színház szoborembereinél, melyekhez igen értetlenül állt a nagyérdemű közönség. Próbálták utánozni a mozdulatlanságot, de visszajelzés hiányában a lelkesedés nagyon hamar lelankadt. Hasonló tágra nyílt pupillákra lettem figyelmes az Arc kamion esetén is. Kérdés, hogy az „egyperces csend” mennyire tudott érvényesülni, mindenesetre a felhívásuk kitűnt a forgatagból, és ha másra nem is volt hasznos, abban biztos vagyok, hogy a csend-felszólításra mindenki emlékezni fog.

Végül zárszónak csak annyit, hogy mindenféle non-profit egyesület dohányzás-, alkohol- és drogprevenációs próbálkozásai ellenére ez a buli sem szólt másról, mint a „jól berúgunk, és betépünk”, mindezt egy doboz cigivel megspékelve. Ennek ellenére a rendezvény turisztikai vonzereje nem elhanyagolható.